

Přítomnost

ROČNÍK XV

V PRAZE 11. KVĚTNA 1938

ZA KČ 2.—

„Demarše“ u přátel

PAVEL VILEMSKY

Co nám chybí?

Kdo je napravo, kdo nalevo?

VILÉM ŠTEFAN

Praha jde do voleb s novým primátorem

JAN MERTL

Carl v. Ossietzky

WILLI SCHLAMM

Naše plastická chirurgie

ZDENKA WATTERSONOVA

Štafeta v životě

O čem dnes ještě nepíšeme — Několik poznámek o německých věcech
1. máj s hlediska Lützowovy ulice — Hitler učí Mussoliniho — Slovo dělá muže
K čemu je komunistická strana?

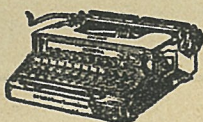
Zdraví je vážná záležitost

K získání zdraví je třeba peněz a vzorné péče. Zvolte si proto letos k osvěžení místo, kde je léčba doplňována zábavou — nikdy naopak. K těm patří

PODĚBRADY - LÁZNĚ SRDCÍ

Pište si o prospekt ředitelství lázní, Poděbrady, zámek

CORONA

americký přenosný stroj
Má plnou důvěru milionů piščíků. Přesvědčte se o jeho zvláštních výhodách. Napište nám. Rádi Vám předvedeme nezávazně poslední modely.

GIBIAN

PRAHA II., ŠTĚPÁNSKÁ 32

Klub Přítomnost v Hradci Králové

Klub Přítomnost v Hradci Králové uspořádal dne 29. dubna t. r. přednášku náměstka gen. ředitele Exportního ústavu Dr. J. Koseho z Prahy o Rooseveltově Americe.

Dr. Kose konal loni studijní cestu po Spojených státech. Založil tam Masarykův ústav jako středisko Čechoslováků, uspořádal na 80 přednášek v různých kruzích a spolcích a na 40 přednášek univerzitních. Referovalo o nich několik set časopisů.

Na přednášce v Hradci Králové zabýval se nejprve osobou presidenta Roosevelta, státníka podmanivé srdečnosti, demokratické přimosti

a prostoty. Za pomoci jím zorganizovaného „Mozkového trustu“, kde se uplatňují nejvýznačnější osobnosti všech oborů, pracuje Roosevelt k hospodářské obrodě a sociálnímu povznesení státu. Jeho pravidelné proslovy do rádia a týdenní rozhovory s novináři mu získaly velké sympatie. Je upřímným přítelem Československa, jak posledně prokázal svým vlivem na sjednání výhodné pro nás smlouvy obchodní.

P. S. - Dne 13. května bude u nás přednášet redaktor p. H. Ripka o aktuální politické situaci a jejím vztahu k obecním volbám.

OBSAH 18. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI:

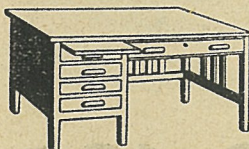
F. PEROUTKA: Válka — IVO DUCHÁČEK: Francouz, který není pro nás. — JIŘÍ JESENSKÁ: Poevropštělá česká kuchyně. — K. DOBERER: nisace. — Německo a Balkán. — Německá menšina a německá čisté rasy. — Jakou visitku předložíme k 20. výročí ČSR? — je komunistická strana?

Sanatorium dr. Opatrný

Telefon číslo 15

Starý Smekovec

léčí plicní choroby - Morbus Basedow - Otevřeno po celý rok

V sebemenším bytě

získáte

PRACOVNÍM STOLKEM

č. 310

100 cm dlouhým, 65 cm hlubokým

nástroj

POŘÁDKU A POHODLÍ

PRAHA II., VODIČKOVA 32

politické
hospodářské
sociologické
vědy právní
a státní

- BENEŠ VOJTA: O humanitní demokracii. Sebrané stati. 193 str. Kč 15.—
- DĚJINY A PŘÍTOMNOST, čtvrtletník Histor. skupiny, ročník II., sv. 1. Kč 10.—
- CLERGET PIERRE-CLERGET MARCEL: La France dans le Monde. Avec vingt-quatre croquis dans le texte. 276 str. Kč 35.20
- LAVERGNE BERNARD: Essor de Décadence du Capitalisme. 250 str. Kč 27.50
- HOGBEN LANCELOT: Political Arithmetic. A Symposium of Population Studies. 530 str. Váz. Kč 240.—
- LENNHOFF EUGENE: The Last five Hours of Austria. 247 str. Váz. Kč 68.—
- KELSEN HANS prof. Dr.: Zur Reform des Völkerbundes. 19 str. Brož. Kč 5.—
- OERTZEN K. L. V.: Grundzüge der Wehrpolitik. 212 str. Váz. Kč 70.—

F. TOPIČ, knihkupectví, Praha I., Národní 11

Dodá také Fr. Borový, akad. knihkupectvo, Bratislava, Dunajská 21

Co žádá strana Konrada Henleina v oboru národohospodářském objasňuje

KAREL ENGLIŠ ve studii:

„Německý socialismus“ jako program sudetoněmecké strany

Rozbor a kritika oficiálního hospodářského programu SDP. 112 stran. Cena Kč 6.—. Dodá každý knihkupec a Fr. Borový, Praha I, Národní tř. 11. — Bratislava, Dunajská ul. 21.

Přítomnost

řídí Ferd. Peroutka

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVIČ V PRAZE I., NÁRODNÍ TRÍDA 11

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spojitelný číslo 35.622 • Nevýžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.—. Pour la France et ses Colonies Frs 2.50. Dohlédací pošt. úřad Praha 25. • Odpovědný redaktor Zdeněk Richter.

TISKEM KNIHTISKÁRNÝ ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA Č. 62

Přítomnost

ROČNÍK XV

V PRAZE 11. KVĚTNA 1938

ČÍSLO 19

Co nám chybí

Evropa žije v pocitu, že poměry jsou nestálé; člověk před rokem 1914 s klidem sestavoval své životní plány, protože měl pocit, že vnější rámec života jest něco daného, neměnného a že záleží jen na tom, jak se dovede jednotlivec v tomto celkem ustáleném prostředí uplatnit. Po roce 1918 již nikdy lidé nepoznali tohoto pocitu stálosti. Teoreticky je možno ovšem pořád velebít krásy přesné životní a politické kalkulace, ale nikomu na světě nemůžete vnutit víru v její neotřesitelnost. Člověk má pocit, že vnější rámec jeho života jest něco nejistého, rozkolísaného a že proto všechny životní plány visí vždycky na určitém „jestli“. Zajisté, nikdo nemůže dát přesnou odpověď na to, co vlastně hrozí, zrovna jako člověk jdoucí džunglí nemůže přesně říci, hrozí-li mu konkrétně větší nebezpečí od tygra nebo od krajty. Ale jde v pocitu nebezpečí.

Pokoušíme se tímto způsobem nastínit, co jest to společenské ovzduší, které ustavičně počítá s tušenými i netušenými katastrofami. A musíme mít na paměti, že v tomto ovzduší skutečně dnes žijeme: zde rostou naděje těch, jimž stálost poměrů nepřiřostla k srdci. To musí být pobídkou pro nás, abychom zařizující své kroky a svá rozhodnutí, se odpoutali od milých a idylických představ o politice, které jsou, přiznáváme, podloženy zkušeností, ale zkušeností získanou v docela jiných životních podmínkách, a dnes spíše matou než prospívají. Neboť doba tak asi od roku 1920 (porážky rudé armády pod Varšavou) až do nového mocenského rozmachu Německa živila dočasně ilusi, že to zase půjde oněmi vyježděnými koleji politické diplomatické rutiny.

Umění proplouvat mezi nebezpečnými politickými proudy bylo do nedávna uměním chlácholení, odkládání, pokoutních úsluh, vyčkávání, rozdělení subvencí, uspokojování osobních ambicí atd., a kdo všechny tyto prostředky dovedl vhodně kombinovat a sehrát, mohl být úspěšným politikem a v dobrém slova smyslu i prospěšným politikem. Ale kde se takovéto umění má utkat s hnutím, které docela cílevědomě věci chce hnát k stoprocentnímu řešení i za cenu katastrofy a má dostatečnou průbojnost a odhodlanost, tam se mu daří jako jemnému předivu pavučiny, když se do něho oboří koště. Viděli jsme to ve svém státě na zkušenostech s komunismem, dokud v něm ještě byl nestlumený žár v prvních letech poválečných. Že jsme se s ním až na malou epizodu v zimě 1920 nemuseli mocensky změřit, způsobila porážka rudé armády ve válce s Poláky, nebo ta donutila komunistickou internacionálu, aby zanechala pokusů, nést svou propagandu na bodácích, a aby se omezila na jakési pastýřské listy. V historkách pro demokratické dětičky, kterými nás krmí čas od času náš tisk, se nás snaží přesvědčit, že komunismus u nás zlomila naše láska k svobodě, vrozená demokratičnost, oddanost humanitním ideálům Masarykovým atd. Zde bych velmi rád apeleoval na všechny lidi, kterým v té době bylo aspoň kolem dvaceti let a kteří při tom dostatečně sledovali

politické vlnění své doby, aby si poctivě přiznali, že ve chvíli, kdy by rudá armáda byla překročila Karpaty, by ani autorita Masarykova ani žádná z ostatních našich znamenitých věcí nebyla zadržela neprudší útok komunismu. Měli jsme prostě štěstí, že někdo jiný vybojoval tento zápas za nás. Toto připomenutí, abychom politické skutečnosti posuzovali podle pravdy a ne podle své samolibosti ani podle příjemnosti, kterou nám působí, nutno opakovati i pro politické děje přítomné doby.

V čem je vlastně svéráznost dnešní naší politické situace, situace, s jakou se ještě žádná generace politiků u nás neutkala? V kombinaci zevnějšího nátlaku zahraniční moci, nevybíravé v prostředcích, s početným, jednolitým a tvrdým vnitřním opozičním hnutím. Můžeme se nyní spoléhat na metody chlácholení a odkladu, které se tolikrát osvědčily? Nikoliv, neboť jsme s tímto druhem opovice ještě neměli co dělat. Není správné si říkat, že se toto hnutí v dohledné době rozloží pod tlakem stavovských a třídních rozporů, které nemůže potlačovat, nemajíc k ruce vlastní mocenský aparát. Hnutí, které se bez mocenského aparátu dopracovalo takového stupně totality, že německému občanu průměrné odvahy je neobyčejně těžko se z něho vylučovat, které představuje i pro jeho soukromé vztahy autoritu podobnou jako papežské klatby ve středověku, má vyhlídky se hodně dlouho udržet. Německo má své ministerstvo propagandy a jeho prostřednictvím rozhodující vliv na tisk, film, literaturu, umění; ministerstvem propagandy Henleinova hnutí se stal Bund der Deutschen a svoje posice zatím rozšiřuje, příští etapou bude asi dobytí kinematografie ve smíšeném území.

Více smyslu by již měla naděje, že hnutí nemůže trvale přešlapovat na místě v ustavičném odmítavém postoji, nedostaví-li se v dohledné době očekávané zahraniční řešení. Ale nezapomínejme na dvě věci: nutné životní požadavky Němců budou tak jako tak uspokojeny, takže nebudou politicky vyhladověni a nebudou se muset ohlížet po lepším vedení. To působí mezinárodní souvislost německého problému a naše demonstrativní odhodlání, ukazovat spravedlnost.

Pro Němce to má příjemnou stránku, jakou mnohdy opozičnost v demokratických režimech mívá: nemusíš trpět, ale můžeš si stěžovat. Za druhé je možné všechny nepřijemnosti života svádět na nepřejícnost zlé vlády a tím nadále udržovat duše ve varu. Není na př. na světě moci, které by se mohlo podařit severočeský sklářský průmysl přivést na bývalou výši. Na to svět jednak zchudl a jednak si zvykl na méně kvalitní zboží. Ale je ovšem možné dokazovat, že je na tom vinna zaujatost nebo neschopnost vlády. Nemusíme si ostatně lámat jejich hlavy, ale budme přesvědčeni, že injekcí, které by udržovaly opozičního ducha, si dovedou opatřit dost. Dokud bude hořet oheň v Hitlerových kamnech, bude pořád dost tepla i v Henleinově světnici.

Máme co dělat s hnutím, které nemůžeme vydipl-

maturovat, uchlácholit, získat drobnými úsluhami, se kterým je dnes jediné možné skryté nebo zjevné mocenské zápolení; tento boj je ostatně zase jenom bojem na dílčím úseku; celkově jde o obranu proti pokusu Německa o nadvládu nad námi.

Tato povaha zápasu, ve kterém stojíme a který nás ještě očekává, musí určovat naše chování. Dosavadní politická moudrost vyšla vždycky v podstatě s větou: „Nic se nejlí tak horké, jak se to uvaří“. Ve své situaci si musíme naopak říci: Přesně tak horké nám to bude nalito do hrdla, neubráníme-li se.

Kdybychom se chtěli utěšovat, že se situace dá zachránit nějakým trikem, že síla německé oposice není taková, jak se zdá a podobně, zavedlo by nás to zase na scestí, zkoušet to způsobem, který se v politice tak často osvědčil a který by se tentokrát docela určitě neosvědčil. Musíme hledět do tváře onomu nebezpečí, které před námi jest, a ne takovému, jaké by nám bylo příjemnější.

To však znamená, dát se na zcela jiné cesty politiky, nežli ony, které se vyčerpávají uměním zákulisního jednání.

Ale jaké cesty to mají být? Na to snad přijdeme, uvědomíme-li si své dnešní nedostatky. Předně naše obyvatelstvo pobíhá mezi dvěma extrémami: trochu je panikařské a někdy zase trochu radikální. Ve skutečnosti se musíme připravovat na vážný zápas, který začíná, o kterém nevíme, rozvine-li se válečně, ale o kterém musíme vědět, že v každém případě bude žádat oběti a odříkání. Lidé čtou občas s velkým požitkem v novinách, jak to těm panikařům dávají, a byli by ochotni, každého panikaře na místě citelně potrestat, ale tam, kde jde o živý důkaz protipanikařské víry, už to bude vypadat všelijak. Zkuste na př. u nějakého peněžního ústavu, spravovaného lidmi libovolné politické příslušnosti získat hypotéku na dům v severočeském území; tam, kde půjde o peníze, tedy reálnou hodnotu, zapomenou najednou na všechna protipanikařská přikázání a nedají ani krejcar. Zde něco schází ve skutečném uvědomění národa, jehož každý jednotlivec asi nedovede ještě říci, že v případě národní tragedie by byl asi ztracen se svými několika uskuďlanými krejčary jako kdokoliv jiný.

Náš národní zájem splývá ovšem se zájmem státu a zde je druhá obtíž: stát je vybudován na politických stranách, a to nezůstalo bez vlivu na osobní složení státní výkonné moci. Teoreticky se krásně říká, že jest předností této soutěže stran, že je zaručena vzájemná kontrola. A pokud by šlo jenom o kontrolu, by to i bylo správné. Ale vliv stran šel i dál. Oblasti státní správy se jim propůjčovaly nějak jako na začátku středověku velmožům léna. Zájem strany je získat voliče a udržet si prestiž. Zájem státu je, mít síly skutečně zdatné. Tyto zájmy se občas rozcházejí a kde se rozcházejí, tam doplácí stát, se kterým se v tomto případě jedná podle zásady „z cizího krev neteče“. To je prosaická praxe ke vznešené teorii.

Výsledek je, že výkonná moc, povčičená již dlouholetým zvykem v úzkostlivém brání ohledu na politické vlivy, nemá oné pevné páteře, jakou by potřebovala v těžkých zkouškách, do kterých jde. Často jsem se přesvědčil, že státní zaměstnanci považovali zásadu, že jim stačí stát neúchylně na zákonné půdě, aby se obhájili nahoru a dolů, za něco neslučitelného s podstatou demokratické republiky. (Byla jich většina a měřeno zkušenostmi, měli pravdu. Jenže to byly zku-

šenosti, učiněné ne se správným, ale s degenerovaným obrazem demokracie.) Přesto jest jádro administrativy natolik dobré, že se nalezne a bude způsobilé k největším výkonům, pocítí-li vanutí zdravého větru: že bezpodmínečná oddanost věci státu a zákona jest tím, na čem záleží. To znamená jinými slovy, utužit páteř státní exekutivy.

Za léta normálních poměrů jsme měli dosti příležitosti, poznat kvality svých státníků a politiků, abychom věděli, komu můžeme svěřit zvýšenou moc v nebezpečných dobách. Zrovna nyní se může osvědčit pravdivost anglického: Mužové, ne instituce.

Uprímnou prosbu musíme připojit na všechny činitele, kteří mají vliv na veřejné mínění: jen žádnou výrobu optimismu přihloupěho. Jdeme do vážných zápasů a nevíme, co nás všechno čeká. Musíme si být vědomi, že musíme být pohotovi k omezení a k obětem. Je na př. možné, že Německo, aby nás přimělo k povolnosti, na nás uvalí železniční a poštovní blokádu a odřeže nás tak od styku se světem; to by byla věc, kterou by zakrátko každá domácnost ucítila a kde bychom ihned všichni museli utáhnout opasek. Jest pak správnou výchovou pro takové chvíle dětinské vtipkaření o nedostatku sádla a másla v Německu? Jsou naši lidé tak daleko, aby ochotně na sebe vzali potřebná omezení, anebo by hned spustili veliký pokřik, aby tedy vláda povolila? A má vláda moc tak pevnou, aby držela v mezích hygieny hospodářského bojiště a lidi, kteří by rušili hromadnou kázeň?

Toto všechno je potřeba připravovat a rozšířit přípravy všeho druhu na každé místo. Jaký náš nepřítel je, víme už dostatečně a je zbytečné, abychom se po cvičovali v každodenním proklínání. Na nás je, abychom byli pevnější a odhodlanější nežli on. —al.

p o z n á m k y

O čem dnes ještě nepíšeme

Největší událostí posledního týdne a snad vůbec letošního roku byla návštěva Hitlerova v Římě. Je těžko vydat číslo politického časopisu bez ocenění politických výsledků tohoto setkání, ale je to přesto lépe než psát do vzduchu. Zatím by nebylo však možné nic jiného, a odkládáme proto tento úkol do příštího čísla, kdy obrysy budou snad již zřetelnější. Zatím můžeme vyslovit jen obecný dojem: že v Římě nebylo ujednáno nic takového, co by mohlo postavit Evropu v nejbližší době před katastrofu. Boj v Evropě i nadále se povede spíše diplomatickými než vojenskými prostředky. Red.

„Demarše“ u přátel

Vyslanci Francie a Anglie sdělili 7. května našemu ministru zahraničí, jak bedlivě a starostlivě pozorují obě velké západní země národnostně-politickou akci naší vlády. Kdo se rád holebdá nabubřelými slovy, může mluvit o „francouzsko-anglické demarši“ v Praze. To, co se stalo ve skutečnosti, je naprosto samozřejmé: obě západní velmoci, které nepochybují, že by Evropa musela přispět na pomoc Československu, napadenému bez viny, chtějí svým národům přesvědčivě dokázat, že vina na případném konfliktu není v s k u t k u na Československu. Poskytne-li některá spořitelna půjčku nějakému úředníkovi, musí nejdřív zjistit, nechce-li úředník prohrát peníze v hazardní hře. To žádají vkladatelé a stanovy i od nejmenšího peněžního ústavu. Aspoň takovou opatrnost žádají — a to plným právem — od svých vlád i Francouzi a Angličané. Čím vážněji je některý národ odhodlán bit se za dobrou věc, tím jistěji chce vědět, že jde o p r a v d u o věc dobrou a spravedlivou. Smlouvy, které nemají být dodrženy, dají se ovšem formulovat „velkoryse“ a „bez zvědavosti“. Ale kdo bere smlouvu vážně, dokazuje to právě upřímným zájmem o věc.

Intensivní zájem západních velmocí o naše vnitropolitické

akce Československo opravdu neuráží. Právě to považuje CSR za důkaz, že se smlouvy o vzájemné pomoci vykládají vážně. Za druhé Československo nepovažuje úpravu národnostních poměrů za otázku výlučně vnitropolitickou. To není nějaké nové poznání, nýbrž zásada, která je formulována v ústavě Československa a ve stanovách Společnosti národů. Za třetí má Československo největší a aktuální zájem na tom, aby se západní velmoci přátelsky zúčastnily akce československé vlády, která má takový význam pro celý svět — má zájem na tom, aby západní velmoci byly intimně informovanými, vítanými a svým národům zavázanými účastníky. Československo nechce podniknout proti Evropě nic — chce podniknout všechno s Evropou.

Tento upřímný a naprostý souhlas s přátelskou návštěvou francouzského a anglického vyslance smí být vysloven právě v tomto časopise. „Prítomnost“ nenavrhuje evropské řešení našich národnostních otázek teprve v posledních týdnech. Nezačali jsme teprve včera a nepřestaneme hned zítra propagovat jediné vlastenecké řešení problému: chovejme se i ve vlastním státě tak, aby i nejbližší nepřítel Československa musel prostě lhat, kdyby nás chtěl v zahraničí označit za utiskovatele přirozených práv některé národnosti. Učiní-li to nepřítel, pak lze, a nám bude snadnější najít pomoc proti deklarovanému útočníku. Takovou politiku a nic jiného žádají od nás naši přátelé v Evropě.

V našem veřejném životě jsou podivní vlastenci, kteří ještě včera žádali nejrychlejší kapitulaci před pangermánským „Drang nach Osten“ a dnes mluví dosti otevřeně o „neslýchaném vměšování západních velmocí do našich záležitostí“. To není žádný protiklad, nýbrž velmi důsledný postoj těchto pánů: kdo chce stát přinutit ke kapitulaci, musí se snažit, aby jej oslabil; „vměšování západních států“ republiku posiluje — a proto je třeba kompromitovat. To je naprosto jasné a průhledné. Vyspělý lid se nedá chytit na tuto vějičku. Domníváme se — nikoli teprve od věřejška, že náš lid je dost zralý, aby mohl s Evropou spolupracovat.

Pavel Vilemský.

Několik poznámek o německých věcech

Mluví-li sudetoněmecká strana stále o autonomii a odpovídáme-li jí na to vytrvale: „Ne,“ neplatí naše odmítavé stanovisko z nějakého nedemokratismu a z touhy po panovačnosti, nýbrž z obav jiného druhu. Sama o sobě je autonomie jistě požadavek demokratický, neboť také demokracie je vlastně autonomií, samosprávou a sebevládou. Vzpíráme-li se autonomistickým požadavkům, ať už přicházejí odkudkoli, činíme tak proto, že v nich nyní cítíme nebezpečí politického separatismu. Nevíme zkrátka, jak by ten, kdo se autonomie dožaduje, s ní naložil a k čemu by jí využil. Největší nejistotu máme v tomto ohledu se sudetoněmeckou stranou. Tady se domáhá demokratického opatření, autonomie, nejen strana, jejíž budoucí politika nám není jasná, nýbrž dokonce strana vysloveně protidemokratická, nacistická. Nacistický světový názor, k němuž se Henlein přihlásil v Karlových Varech, je založen na protidemokratickém principu vůdcovském, a nacismus jakožto režim diktátorský je úplným opakem jakékoli demokracie a autonomie. Je naprosto centralistický a byrokratický. Nikde přece nezbujela byrokracie tak, jako ve státech diktátorských.

Jiný důvod toho, proč se bráníme henleinovskému požadavku, aby se z jazykového území převážně německého vytvořila ohraničená a uzavřená politická oblast, je naše starost o osud menšin, které by tam nutně zůstaly. Nejde nám jen o tamní české obyvatelstvo, nýbrž jako demokratům také o politické menšiny německé. Nemůžeme učinit nic, co by navždy znemožnilo svobodnou soutěž programů a stran v německém obyvatelstvu. Nemůžeme se postavit bez výhrad za program jedné německé politické strany. Naším úkolem jakožto vedoucího národa ve státě není a nemůže být spojovat se s jednou stranou proti ostatním. Náš úkol není uskutečňovat přání straníků, nýbrž německá. Nemůžeme souhlasit s rovnítkem, které Konrád Henlein klade po vzoru Hitlerově mezi němečtí a nacismus. To rovnítko dnes jistě do velké míry platí, ale neplatí docela, a je velká otázka, zdali bude platit pro všechnu budoucnost. Nemůžeme se zavázat tak, abychom v budoucnosti znemožnili právě Němcům svobodný vývoj ve svém státě. Proto můžeme vrhnout svou rozhodující moc jen na váhu toho, v čem se Němci shodují, ale nikoli ve prospěch toho, o čem se bojují.

To prakticky znamená, že nemůžeme ve státě vytvořit oblast, v níž by jedna strana měla monopol politické moci a navždy snad zbavila jiné strany a směry naděje na uplatnění.

Jako poskytujeme národním menšinám záruky, že nebudou rozdraceny převahou národního bloku československého, tak musíme také politickým menšinám určité národnosti zaručit, že nebudou navždy umlčeny převahou strany, která má v této národnosti právě většinu. To je tím důležitější, že národní menšiny jsou veličiny celkem stále, kdežto menšiny politické hodně nestálé. Počet Němců ve státě se skoro nemění, ale titíž Němci jdou dnes za stranou tou a zítra snad půjdou za jinou. Zkrátka: ať cokoli podnikneme v oboru národnostní politiky, musíme za všech okolností zachovat základnu, na níž se spravedlivě a svobodně vždycky budou moci uplatnit programy a strany všechny.

Jako předpoklad dohody na nás Henlein také žádá, abychom revidovali „český dějinný mythus“. Co tím míní? Názor, že tato země je země českého lidu, že byla původně osídlena slovanským obyvatelstvem, které bylo později zatlačeno Němci („zněmčené území“), že dnešní československý stát je národní stát Čechoslováků a že Němci jsou v něm přistěhovalci, pouhá menšina, která nemá mít žádného význačnějšího vlivu na ráz státu a jeho politiku.

Každý vzdělaný Čech a zvláště ovšem historikové dobře vědí, v čem se tyto názory nesrovnávají se skutečností. To, co Henlein nazývá českým dějinným mythem, není oficiální názor české vědy a dnes už ani ne české politiky. Otázku původního osídlení země považuje dnes rozumný Čech za otázku historickou, která nemá co dělat v politice. Také na teorii národního státu se vzdělaný Čech dívá hodně liberálně. Chce žít ve svém státě po svém, ale přeje také Němcům a ostatním národnostem, aby si žili po svém. Žádá na nich jen, aby se politicky a kulturně nesePARovali. Slavné slovo z dob probuzenských je „vzájemnost“. Vzájemnost je podnes politické a kulturní vyznání demokratického Čechoslováka. Chce, aby se občané republiky shodovali v základních životních a politických názorech a nedá si vzít právo, aby své pojetí demokratického soužití v určitých oblastech státu svobodně nepropagoval.

Obáváme se však, že Henlein, který žádá revisi českých dějinných mytů, sám šíří dějinné myty německé. V publikacích sudetoněmecké strany vyšla na příklad knížka, která dokazuje, že první obyvatelé Čech byli Germáni a že dnešní němečtí obyvatelé naší země jsou jejich přímí potomci. To je ovšem názor, který je vědecky při nejmenším velmi sporný, a není nikterak zdravý národnostnímu míru v zemi, přenášejí-li se takovému nedokázané teorie do politické agitace. Onedlou řekl zase Henlein zpravodaji jedné cizí agentury, že už v době objevení Ameriky byla v Praze německá universita, a že je to první německá universita vůbec. Také to je názor mírně řečeno odvázný. Každému průměrnému vzdělanci je přece známo, že ve středověku nebyly university ani české, ani německé, ani francouzské, nýbrž latinské. Středověk byla doba společné latinské kultury, a národnostní problém a nacionalismus v dnešním smyslu slova nebyl tehdy vůbec znám. Mluvit tak, jak to činí Henlein, znamená přenášet moderní národnostní problematiku do středověku, což je historicky naprosto nesprávné. V prostém Němci, který takové názory slyší, nutně vzniká představa, že přistěhovalci v této zemi jsou vlastně Češi a že je tedy nejvyšší čas, aby se z české země zase stala země německá. Kdo se ohrazuje proti dějinným mytům, nesmí je sám šířit.

Problém národního smíru je především problémem vzájemného pochopení. Na obou stranách je potřeba psychologického smyslu, ochoty a schopnosti vzít se trochu do postavení partnera. Rozumný Čech snadno pochopí, že Němci chtějí být v určitých věcech sami pro sebe a sami si o některých věcech rozhodovat. Jde o to, které věci to mají být. My naprosto trváme na politické jednotě státu a chceme mít v tomto ohledu bezpečné záruky. Proto jsme proti autonomii politické. Aby se však vyšlo vstříc německé touze po určité samostatnosti, našlo by se jistě dost oborů, kde jim takovou samostatnost lze bez ohrožení politické jednoty státu poskytnout. Na příklad ve věcech školských nebo sociálních. Sociální demokraté němečtí nyní propagují hospodářský regionalismus, který by rovněž dal Němcům pocit, že jsou v místních hospodářských věcech sami pro sebe. Také tento plán by si zasloužil bedlivé pozornosti při rozpravách o národnostním statutu.

Ale ať se na čemkoli dohodneme v oboru větší národnostní samostatnosti, buďme si vědomi, že stát se oddisputovat nedá. Henlein nedávno řekl, že Němci nechtějí být ovládáni Čechy. To je heslo jistě lákavé, ale jen heslo. Vezmeme-li je prakticky, ukáže se jako neuskutečnitelné. Dokud budeme žít ve společném státě, budou Němci nutně ovládáni Čechy, ale také Češi

budou ovládnáni Němci. Němec v Praze se chtěl nechtě musí obracet na českého úředníka a Čech v Karlových Varech zase na německého. Českoslovenští úředníci v ministerstvech budou nutně rozhodovat také o podáních německých a němečtí zase o českých a slovenských, a tato vzájemnost se bude tím víc rozvíjet, čím dál bude pokračovat národnostní proporcionalita ve státní správě. To je jistě jasné každému, kdo se na věc dívá prakticky a ne pod zorným úhlem nějakých dalekosáhlých politických nadějí. Jsou to důsledky společného života ve společném státě. A v tom je vlastně celá otázka: chce sudetoněmecká strana doopravdy společně stát se všemi důsledky takového společenství? Anebo chce jen jakési zdání státu, pouhé fyzické příslušenství, v němž by hlavou a srdcem byla nepřítomná?

Z. S.

Carl v. Ossietzky

1. května 1938 oznámil kancléř a vůdce Třetí říše, že se dozobává k heslu „nikdy už válku“. Carl v. Ossietzky to musel ještě vslechnout — zemřel až za tři dny na to. 4. května 1938 zhasl tento ušlechtilý život, který byl až do posledního dne trpký, poněvadž čerpal svůj smysl z vášnivého výkřiku: Nikdy už válku! Bible slíbujíc hříšným národům, že jim bude odpuštěno pro deset spravedlivých, kteří žijí v jejich středu. Platí-li tento slib ještě dnes, bude německý národ jednou svěmu synu Ossietzkému nesmírně vděčen. Žil uprostřed svého národa nenáviděn, pronásledován a týrán. Ale tento národ bude jednou vyslovovat jeho jméno s úctou — jako jméno jednoho z mála spravedlivých, k vůli nimž mu bude odpuštěno.

Ossietzky byl velmi chytrý, velmi věrný, velmi spravedlivý a velmi opuštěný. Jeho opuštěnost je pochopitelná: jak by mohl nebýt osamocený muž, který byl téměř fyzicky neschopný říci nebo napsati jedno neupřímné slovo? V těchto dnech se živil několik set německých spisovatelů z toho, že vychvalují heroického, vojáckého člověka. Žil-li však v našich dnech Němec, který měl skutečně tyto oslavované ctnosti, pak to byl Carl v. Ossietzky: statečnost, vytrvalost, věrnost, rytířskost, pohotovost, vášnivá oddanost a naprostá neposkvřněnost charakteru — nejsou to vlastnosti pravého vojáka? Pak byl nejlepší pacifista soudobého Německa i nejlepší německým vojákem. A snad jednou pochopí i německý národ, že statečnost a vášnivá touha po míru nejsou ponížující protiklady, nýbrž vyšší soulad, kterého může dosáhnouti jednotlivý člověk i celý národ. Ano, osud evropské kultury závisí pravděpodobně na tom, naučí-li se Němci chápat tento soulad.

Němec Carl v. Ossietzky — Němec a arijec nejčistší krve — se bil za mír s odvahou, která by byla ve válce stačila na všechna možná válečná vyznamenání. Poněvadž se tak statečně zasazoval nikoli za pustošení, nýbrž za zachování lidských životů, nedostal vyznamenání, nýbrž trestanecký oblek. Ale nosil jej srdnatě, s důstojností ušlechtilého člověka. Nepoužíval žádného příměru, líčil jenom skutečnost, kterou jsem sám zažil: na sklonku leta r. 1932 navštívil jsem Ossietzkého ve vězení v Tegelu. Tehdy měl odpykat trest půldruhého roku, který poplašenému světu zvěštoval konec výmarského Německa. Ale tehdy existovala ještě stará pruská vězenská správa, pedantická, ale korektní, která zacházela s vězněm jako s člověkem, jenž má své právo a jehož soukromý život smí pokračovat. A proto bylo Ossietzkému povoleno, aby dal pokyny pro založení vídeňské „Weltbühne“, kterou se mělo zajistit pokračování v práci. Vstoupil do cely pro návštěvy trestanec ve vězeňském šatě, v průvodu dozorců. Dlouhá vazba, kterou už měl tehdy za sebou, byla jasně vidět v jeho bledé a strhané tváři, ale vězeň se pohyboval se suverénní svobodou muže přirozeně ušlechtilého, který odpovídal na otázku, je-li nemocen nebo potřebuje-li něco, dojemně plachým hlasem, na který nikdo nezapomene, kdo jej jednou slyšel: „Máme bohužel tak málo času . . . mně se nevede nijak špatně.“ A pak už mluvil jenom o časopise, který měl být zajištěn. Ani stopa koketerie se statečností nebyla v jeho hlase, nýbrž statečnost sama. Méně než kdykoli jindy představoval tehdy robustního hrdinu. Ne, nebyl ani robustní, ani nebyl hrdina — na to měl tento kultivovaný spisovatel příliš jemné nervy a příliš mnoho představitosti — tedy oba předpoklady pro strach utrpění. Jednal tehdy, jako jednal vždycky: považoval věc, za kterou se zasazoval, za nanejvýš důležitou. Byla důležitější, než on sám. A jeho věc — to byl mír.

Jak chápal Ossietzky mír, dokázal svou spisovatelskou prací a příkladem svého života: okolnost, že se nějakou dobu nestřílil, není ještě mír. Mír — to je teprve mravní, tedy spravedlivé uspořádání vztahů mezi lidmi a národy. A nepřejeme si proto míru, poněvadž máme chuť na pohodlný a bezpečný

život. Toužíme po míru, protože není pro člověka důstojnějšího úkolu, než pracovat pro to, aby do našich vztahů vstoupila na místě hloupých a nahodilých tělesných násilností úcta před mravním zákonem. Strašně neštěstí německého pacifismu bylo, že jej vlastní národ považoval za spiknutí zbabělých a slabosrdkých lidí. A německý pacifismus měl spoluvinu na této karikatuře: omezoval se příliš často na sentimentální a doktrinářské nepřátelství proti vojsku, zjednodušoval se často v lacinou satiru na armádu. Ale Němci už jsou tací — a tento typ určitě není nejspatnější odstín jejich národní povahy —, že opovrhují každým, kdo odmítne strohou a namáhavou organizací, nejsou-li donuceni pochopit, že odmítnutí může být výrazem vyššího souladu věci a nikoli tělesnou pohodlností. Co by se bylo stalo z německého pacifismu, z Německa vůbec, z Evropy, kdyby byla výmarská republika reprezentována muži též mravní přísnosti a statečnosti jako byl Carl v. Ossietzky! Jaká tragédie, že tento Němec, jehož lidská velikost a soukromá statečnost vynucují si ještě dnes úctu celého světa, byl před utrpením posledních let osamělým publicistou, který psal svoje hořké poznámky na okraj politické skutečnosti!

Proč zůstal tento úzasně nadaný, osobně poutavý, úsudkuschnopný muž v Německu bez vlivu? Zřejmě proto, že měl přebytkem vlastností, o kterých Němci tvrdošíjně říkají, že jsou specificky německé. Byl idealistou v takové míře, jakou nepředvídal ani idealistická německá filosofie. Hájl všechno, co považoval za pravdu, aniž by ho vůbec napadlo, že může být špatně pochopen nebo může za pravdu trnět. Měl tolik statečnosti, že by stačila celému pluku, ale byla to statečnost soukromníka, který nikdy nečekal na povel, ale sám si dával příkazy. V chování mu byla fráze právě tak cizí jako v literárním stylu: nevlál mu nad hlavou žádný „prapor“, nevětil v „železný krok dějin“ a neměl radost z nepřátel „kolem dokola“. Nepracoval a nepsal ve jménu tajemného, anonymního kolektiva, nevkročil do politiky jako funkcionář nějaké „semknuté“ davové strany. Neslo ho vlastní svědomí a samostatné poznání, bdělý pocit pro podstatné věci lidského života. Tento neuvěřitelně skromný člověk, který v soukromém rozhovoru dovedl jenom s potížením pronést slůvko „já“, používal ve svých článcích tohoto slova tam, kde politický novinář užívá již ze zvyku a bez přemýšlení pyšného výrazu „my“. Právě to byl důkaz jeho poctivé skromnosti, která nechtěla světu předstírat, že za poznáním jednotlivce stojí už vůle kolektiva. Leta, která následovala, a jeho vlastní utrpení potvrdily tuto opatrnost otrásačím způsobem. Nikoli, to nemluvil žádný kolektiv — to mluvil jen statečný jedinec, který dovedl myslet ostře jako nůž, měl měkké srdce a citlivost básníka. S tímto básnickým instinktem a úzasně odstíněným stylem mohl se stát Ossietzky romanopisec nebo snad lyrikem. Stal-li se politickým spisovatelem, má to význam názorného příkladu: Ossietzky věřil, že všechno nadání tvůrčího člověka má působit na tvrdou realitu společenského života a že dnes je toto nadání nezbytnější tady, než v bezčasové oblasti krásné literatury. Tuto víru bral Ossietzky tak vážně, jako všechno ostatní, ve věřil. Muž, který se mohl vzdálit do pohodlné říše literátů, umřel na to, že se i svým tělem zasadil o psané slovo v nepřátelském životě. Jak malá je statečnost vojáka, který poslouchá rozkazu s tisíci jinými, srovnáme-li ji s dobrovolným, tichým a samozřejmým hrdinstvím tohoto pacifisty?

Kdo se učil u Ossietzkého, že mír není pastýřskou idylou, nýbrž nesmírně těžkým úkolem, pochopil také, že za mír je třeba i střilet. Ale nikoli se zvířecí radostí z ničivé práce, nýbrž s tvrdou vážností člověka, který pochopil, že pravda se musí proti lži také bránit, má-li zvířezít.

Kdo se u Ossietzkého učil smyslu pro živé slovo, bude mít navzděcky velkou nedůvěru vůči průpovídkám a hlučným veršům, kterými si frázovitá generace uklidňuje zlé svědomí nad hrobem svých mučedníků. Ale od Ossietzkého smrti cítím jasně a znovu pravdivý obsah příslibu, který zdánlivě už dávno ztratil smysl: „Nejsou mrtví všichni, kdož jsou pochováni . . .“

Willi Schlammm.

1. máj s hlediska Lützowovy ulice

Pán z Lützowovy ulice — mluvil jsem již o něm častěji — neztratil dosud svůj podivný humor, ale vtípy, které si tropí z našich starostí, jsou stále horší. Ani při nejlepší vůli nemůžeme již považovat májové zprávy ČTK za komické. To už není žert, to je důkladný přečin. Kdyby seděl na místě české-

ho politického úředníka, který má za úkol tuzemský a zahraniční tisk informovat ve smyslu vlády, přímý pověřence páne Henleinův, nebyly by zprávy dopadly do mnoha jinak.

1. máj 1938 byl státně politické datum velkého významu. V tom dnu skutečně nešlo o nějakou prestižní stranickou demonstraci, nýbrž o skutečnost, že lid republiky projevil věrnost státu. Doma i v cizině byli lidé právem zvědaví, jak oslaví první máj sudetskí Němci. Ne snad, že by byli čekali nějaké tragedie — to očekávali jenom našeptavači zaměstnaní více méně na pevně —, ale toužili zjistit, je-li tato oblast skutečně soukromou doménou páne Henleinovou. Experiment dopadl — přízeňme si to — k našemu vlastnímu překvapení zvlášť příznivě: desetitisíce německých občanů slavilo 1. máj s námi významným slibem, že budou hájit republiku. Všichni, kdo pozorovali republikánský svátek 1. máje v sudetských městech — a mezi pozorovateli bylo mnoho zahraničních žurnalistů — se shodli v názoru, že myšlenková náplň a rozsah těchto slavností znamenaly statečně a ku podivu zřetelně odmítnutí totalitního požadavku, státu nepřátelského, velkou částí německých občanů. Zvlášť zahraniční dopisovatelé zpravili své redakce — to se dalo zjistit 2. května ve všech zahraničních novinách —, že májové slavnosti byly velmi cennou korekturou dřívějších dojmů. Pravě štěstí, že tito žurnalisté sbírali tentokrát své dojmy na místě a nikoli od ČTK. Jinak by se bylo panu Henleinovi dostalo zase jednou nezaplacené a nezaplatitelné propagandy v zahraničí, ČTK. totiž dokazatelně bagatelisovala projevy státních Němců a Henleiny projevy, které byly i tak velké dost, alespoň podle našich dojmů, zveličila alespoň na papíře.

Zlobí se někdo v ČTK, že má republika mezi sudetskými Němci ještě několik desítek tisíc přátel? Cítí se v ČTK někdo dotčen, že nejsou ještě všichni Němci v republice nacisti? Jaký úmysl tam kdo sleduje hrubým pokusem zfalšovat skutečnosti k našemu neprospěchu a k prospěchu pana Henleina? Jak už jsme řekli, byl to hrubý pokus a proto poměrně neúčinný. Hned den nato dalo se dokázat podle fotografií a detailních úředních zpráv, že se poměry v sudetské oblasti dávno ještě nevyvinuly podle přání onoho tajemného pana X. z Lützowovy ulice. Ale jak dlouho strpí ještě československá demokracie, aby čeští státní úředníci — a sice úředníci nejdůležitějšího resortu, totiž státní propagandy — jednali proti státním zájmům?

Ve spojitosti s 1. májem 1938 vykonala naše censura ostatně čím prvo geníální: zapověděla „Aktualitě“, aby předváděla obrazy z prvního máje. Již 2. května viděli v Londýně filmový žurnál Foxu, který předváděl libereckou parádu SdP — a možná, že jsme měli štěstí a bylo tam vidět taky kousek demokratické pražské slavnosti. Ale už přes týden čekají Pražané na filmový doklad, dokazující tak výrazně živou vůli našeho lidu. Nepochybujeme o tom, že censura dovede uvést nějaký věcný doklad pro tento bezpříkladný skandál. Ale to je jeden z případů, kdy jsou věcné důvody naprosto nezajímavé, poněvadž pro něco takového věcné důvody prostě nejsou. Jakým právem žádáme od světa, aby chápal potřeby našeho státu, trpíme-li takové neuvěřitelné přehmaty vlastního správního aparátu? V. K.—y.

Hitler uči Mussoliniho

Hitlerova cesta k Mussolinimu se znatelně lišila od jeho první návštěvy před čtyřmi roky. Tehdy jel účelivý žák k velikému učiteli, druhý evropský diktátor si jel k svému vzoru pro instrukce a pro rady. Dnes je situace poněkud jiná: žák přerůstá učitele.

Je nesporné, že Mussolini byl Hitlerovi učitelem po stránce technické, ukázal, a to nejen Hitlerovi, jakými prostředky, jakou taktikou se zřizuje totalitní stát a osobní diktatura. Ideologické lekce Mussolini neudělel. Nuže, nyní Hitler, vyučený Mussolinim v taktice, učí italského diktátora ideologií. Je opravdu zajímavé pozorovat fašismus posledních dvou let, hakenkrajclerské prvky jim pronikají.

Nacistická ideologie zapůsobila především na zahraniční orientaci Itálie. Teprve ode dvou let pozorujeme, že si fašismus počíná všimati vnitřních režimů v cizině a zařizovat se podle toho. Do nedávna se Mussolini snažil udržovat ke všem evropským velmocem v Evropě asi stejné vztahy, nevšímaje si vnitřního režimu. Nuže, podívejme se na to dnes. Itálie je spjata vřelým přátelstvím s pravocou diktaturou německou, uzavřela umírněné přátelství s pravou demokracií anglickou, teprve vyjednává o něco podobného s francouzskou demokracií středů (s Lidovou frontou nevyjednávala), nepřátelský poměr

má ke komunistickému Rusku. Prvky docela cizí dosavadnímu fašistickému pojmání zahraničné politických otázek určují nyní italskou situaci. Jeví se to i v poměru k Ženevě. Itálie neopustila Společnost národů za habešské války, musela přijít osa, aby se Mussolini odhodlal k odchodu. Poměrně dlouho se Itálie bránila radikální protisovětské politice, i zde se však dala Hitlerem přesvědčit.

Úplně se také změnil Mussoliniho základní názor na funkci fašismu, má-li totiž být hnutí, jehož přirozenými hranicemi jsou hranice Itálie, nebo ideologií, která by se dala i exportovat. Velmi rázně kdysi rozřešil duce tuto otázku svým výrokem, že fašismus není vývozním artiklem, což, mimochodem řečeno, působilo svého času značné obtíže i našim fašistům. Ale loni na den sv. Václava prohlásil Mussolini na tempelhofské louce něco podstatně jiného: „Domaní l'Europa sarà fascista“, zítra bude Evropa fašistická. A nebylo to hozeno jen tak do větru. Statisíce plakátů a nápisů tlumočilo duceho berlínský výrok na všech volných zdech a plotech v jeho vlasti. Za měsíc už patřilo heslo o fašistickém ztřtku Evropy mezi nejčastější Mussoliniho výroky, jimiž je celá Itálie polepena a popsána. Ve Španělsku pak bylo prakticky provedeno.

Jisté přízpůsobení projevil italský fašismus i v otázce židovské. Nejen nacismus, ale i všechny fašismy vůbec, a zase ne jen fašismy, ale i různé polodemokratické a demokratické režimy si vytvořily a pracují s nějakou formou antisemitismu, ať už je to nacistický racismus nebo jen snaha o mírné zásahy ve sféře hospodářské nebo kulturní. Je proto zajímavé, že praotec všech fašismů, fašismus italský, antisemitismus neznal. Ještě v roce 1931 řekl Mussolini, a řekl to Emilu Ludwigovi, že v Itálii židovská otázka neexistuje. Židé prý se uplatňují poměrně více, než by jim podle jejich síly příslušelo, ale to je prý jen důkazem jejich schopností.

I na této frontě nacistická myšlenka vítězí. Před časem se objevily velmi prudké protizidovské útoky a plány. Mussolini dosud nic neřekl, vyslovil to jen ultrafašistický cremonský „Regime fascista“, ale není možno, aby se v totalitním státě mohlo něco podobného uveřejnit bez vědomí anebo dokonce proti úmyslu nejvyšších míst.

Konečně snad nejzajímavější bylo a skutečně symbolicky působilo převzetí německého vojenského kroku. Fašismus chtěl být vždy jakousi velkou renesancí římanství (romantizace). Marně však pátráme, kdy římské ideje nějak prospěly germánským prvky. Zdá se nám proto, že se k budoucnosti římské nekráčí krokem pruským, to není passo romano!

Přijímání nacistické ideologie má však své přirozené meze. Kdyby ani anšlus, kdyby ani dohoda s Anglií a Francií neuzavřela nacistické ideologii cestu na jih, věříme, že jednou k tomu dojt musí. Odpovídáme si totiž už teď na otázku: je Itálie ochotna přijmout i nejzákladnější nacistickou thesi? Je ochotna uznat, že je Adolf Hitler vůdcem všech Němců a že má tedy co rozkazovat na horní Adizi? Vladimír Kulhánek.

Slovo dělá muže

Ve svých projevech 1. května vyslovil K. Henlein podivění, že mu jeho odpůrci vytýkají, že se otevřeně přihlásil, přiznal k nacionálně socialistickému světovému názoru.

Před několika lety se rozpakoval český novinář napsati o Henleinovi, že je nacista. Ne snad proto, že by si tím nebyl jist. Byl si jist, ale měl obavy, že Henlein podá žalobu, že list bude mítí útraty a že spor nakonec skončí tím, že novinář by musil prohlásiti, že lituje, že se Henleina dotknul tím, že ho nazval nacistou. To bylo v dobách, kdy Henleina strana nešetřila žalobami proti českým novinářům, kteří si dovolili pochybovati o loyaltitě Konráda Henleina nebo kteří ukazovali na jeho styky s Třetí říši. Henlein tedy dává pravdu těm novinářům, kteří ho již před lety považovali za nacistu a nemohli tehdy napsati pravdu, protože by byl Henlein před československými soudy prohlašoval, že žádným nacistou není, že má takové a takové důkazy o své loyaltitě, že nacismus odmítá atd. Po několika letech teprve Henlein zjišťuje, že nemůžeme snést, aby zamlčoval svoje přesvědčení, a protože prý je Němec, musí se přihlásiti k německému, to znamená nacionálně socialistickému světovému názoru. Před několika lety byl Henlein také Němec a prohlašoval, že se k německému nacionálně socialistickému názoru nehlásí. Ve svých projevech 1. května prohlašoval Henlein, že SdP nezadá ničeho, co by porušilo integritu a suverenitu Československé republiky. — Přijde doba, kdy Henlein prohlásí, že už to dále nemůže snést, a že musí prohlásiti, že to, co říkal v Karlových Varech, také tak doopravdy nemyslí? Henleina strana si stále stěžuje na bariéry nedůvěry mezi Čechy

a Němci. Říká se: slovo dělá muže. Slavnostně kdysi Henlein mluvil o loyaltitě. Slavnostně se přihlásil k německému nacionalnímu socialismu. Pochybovali jsme o upřímnosti K. Henleina, když mluvil o loyaltitě. Henlein dosvědčuje, že jsme měli právo pochybovat o jeho upřímnosti. SdP nás pobadá, abychom Henleina uznali za jediného mluvčího našich Němců. Říká se: slovo dělá muže. Henlein je německý muž. Dnes však sám doznává, že léta tajil svoje vlastní názory. Říkal léta něco jiného než ve skutečnosti myslel. Henleinovci v tom nebudou vidět chybičku v kráse svého Führera. Češi myslí jinak.

V. G.

Praha jde do voleb s novým primátorem

Politické okolnosti právě vypsaných obecních voleb vedou mnohého z nás k tomu, že zapomínáme na jejich vlastní obsah. Pravdou však zůstává, že se zejména v Praze budou volit noví správce města a že na konec bude zase záležet především na tom, jací lidé budou určovat osudy města v rozhodující době jeho výstavby. Nebude tedy na škodu všimnouti si poněkud blíže alespoň jednoho z těchto lidí, a to právě toho, jenž byl krátce před těmito volbami postaven v čelo našeho hlavního města.

Pražský primátor, dr. Petr Zenkl, není politickým nováčkem, který by se ucházel o důvěru občanů s nenapsaným papírem své dosavadní činnosti. Lidem, kteří sledovali rozvoj pražské sociální péče od převratu až do dnešní doby, jsou dobře známy klady tohoto neúnavného pracovníka a velkorysého organisátora. Vzestup dr. Petra Zenkla na politické dráze našeho života dál se podstatně jiným způsobem, než vzestup velké většiny našich aktivních politiků. Dál se způsobem, který je ve skutečnosti daleko přiměřenější potřebám moderní demokracie, než způsob dosavadní. Až dosud se lidé dostávali a většinou ještě dnes dostávají do popředí politického života tím, že osvědčují své politické, to znamená hlavně mocenské kvality, že se dovedou uplatnit ve vnitřním zápasu o moc, který se odehrává s větší či menší intenzitou uvnitř každé politické strany. Bývali to zejména advokáti, kteří již svými řečnickými schopnostmi dovedli vyniknout nad své vnitrostranické odpůrce. Tímto výběrem získali jsme sice v naší politice řadu jednotlivců, kteří jsou přímo mistry taktické obratnosti, kterým však mnoho schází, jakmile mají od pouhého politického boje přistoupit k pozitivní práci, přinášející trvalé hodnoty. Často bývá u nás vytýkán nedostatek odborníků v politice. Ve skutečnosti jde o něco více, než o odborníky: o syntetické osobnosti, které dovedou práci mnoha odborníků spojovat v harmonický celek, které dovedou v pravém slova smyslu budovat stát nebo obec. K tomu nestačí ani pouhé úzké odbornictví, ani taktická rutina dovedných vyjednávačů politických kompromisů. K tomu je třeba především veliké osobní oddanosti svému dílu, pracovitosti a rozhledu. Američan by řekl, že jde v politice, stejně jako v hospodářství, především o „management“, o vedení a organisování práce a spolupráce.

Dr. Zenkl osvědčil své schopnosti pracovní a organizační nejdříve v užším úseku politické práce. Začal pracovat v jednom ze zanedbaných oborů, jehož důležitost po světové válce nesmírně vzrostla. Sledovat jeho činnost na poli pražské sociální péče by znamenalo psát dějiny pražské péče o chudé a potřebné. Bylo by nutno ukázat, jakého vypětí sil a energie mnoha spolupracovníků bylo třeba, aby se brzy po válce změnil starý humanitní referát spolu s chudinským ředitelstvím v dnešní rozsáhlý administrativní stroj, představovaný Ústředním sociálním úřadem města Prahy s jeho čtyřmi odbory a s velkým počtem sociálních ústavů. Bylo by nutno mluvit o tom, jak byla tomuto úřadu zajištěna stálá spolupráce občanstva prostřednictvím Ústředního sociálního sboru a jeho odboček. Žádný historik by vám však nemohl ukázat do detailu ono neprehledné množství konkrétních úkolů, starostí, denní dřiny a promyšleného úsilí, jimiž bylo těchto výsledků dosaženo. Dr. Zenkl dovedl tu spojit dvě vlastnosti, jež obyčejně nebývají dány jednomu člověku: velkorysost v plánování a smysl pro vypracování nejmenších podrobností. Jeho pracovitost se stala na pražské radnici příslovečnou. Přísný k sobě, je přísný i k svým spolupracovníkům. Jeho organizační schopnosti se projevují právě v tom, jak si dovede spolupracovníky nejen vybrat, ale také vychovat a udržet v pracovním tempu, které přesahuje obvyklý průměr. V tom ohledu připomíná spíše nějakého hospodářského vůdce velkého průmyslového závodu, než politika nebo dokonce obecního staršího. A to je právě šťastnou shodou okolností to, co obec pražská bude v příštím svém desetiletí nejvíce potřebovat. Prahu očekává řada neodkladných prací, jako je konečné řešení otázek regu-

lačních a komunikačních, reorganisační úřadování v duchu moderních zásad reformy veřejné správy a celá řada projektů dalekosáhlého významu. Proto také úkol pražského primátora bude v prvé řadě organizační a pracovní.

Kromě toho však nebude pravděpodobně chybět ani úkolů v užším smyslu slova politických, při nichž bude záležet také na politickém vedení radničního souručenství. Svým politickým zásadám se dr. Zenkl učil u Masaryka a Beneše. Jeho láska k zásadám demokracie je prochnuta nacionalismem, který je stejně pevný jako jeho oddanost ideálům sociální spravedlnosti. Odvaha k řešení i nejobtížnějších otázek vyznačovala již veliké Zenklovo úsilí v boji s nezaměstnaností. Výhovou při tom je, že dr. Zenkl, i když pracuje jako straník, nepatří k těm politikům, kteří spatřují ve svém stranictví vrchol politické moudrosti. To plyne již z toho, že svou životní dráhu nezaložil na obvyklé práci pro stranu, nýbrž na službě celku. Je to jediná cesta, kterou se můžeme dostat z oněch závad stranicko-politického systému, jež se stávají obzvláště tíživé, jakmile jde o řešení věci velikého významu.

Úkoly příštího pražského primátora nebudou malé ani snadné. To se ukázalo již v oně krátké době, od které dr. Zenkl převzal řízení na pražské radnici. Jde také o to, aby byl zjednan pořádek ve věcech, jež obyčejně unikají pozornosti lidí, kteří stojí mimo vlastní okruh radničních pracovníků. Řešení každé takové otázky naráží na množství úzce sobeckých zájmů mnoha jednotlivců. Má-li být zjednan pořádek, nestačí uzavřít politický kompromis za každou cenu, nýbrž někdy je nutno v zájmu obecném jít i přes tyto zájmy a riskovat nepopulárnost. Bude mnoho záležet na tom, do jaké míry bude veřejnost ochotna loyálně podporovat pražského primátora i tehdy, když nebude mít kolem sebe jen samé přátele a oddané spolupracovníky. V demokracii nesvede jednotlivce ničeho, nemůže-li se opřít o dobrou vůli svých spoluobčanů. Dvacetiletá zkušenost naší demokracie nás může upevnit ve víře, že přes všechny překážky dovedeme rozeznat i v politice zrno od plev a právě muže od politických šarlatánů.

Dr. Jan Mertl.

politika

Vilém Štefan:

Kdo je napravo, kdo nalevo?

Politický zápas v dřívějších dobách nežádal si celého člověka. Jedinec byl především soukromník pan X. a mimo to jenom v malé části vědomí považoval nějaký politický program za správný. Tyto politické programy nedovolávaly se celého člověka, nýbrž jen části jeho osobnosti, totiž rozumného pochopení. „Považuješ to nebo ono za správné?“ Podle odpovědi patřil člověk k té nebo oné politické straně, ale jinak zůstal stejným člověkem, jako kdokoli jiný. Diskutovalo se o konkrétních podrobnostech, a věřící křesťan mohl se vyslovit pro obilní cla nebo pro osmihodinový pracovní den právě tak jako stoupenec Voltairův. Politická rozhodnutí se nevázala na určitý typ člověka.

Z té doby pochází rozdělení politických vyznání na „pravé“ a „levé“. Toto geometrické názvosloví pochází ze starých, solidních evropských parlamentů, které měly pro různé skupiny určitá místa. Pokuste se však dnes rozhodnout, stojí-li Churchill od Hendersona napravo nebo nalevo, je-li Baldwin pravý a Hitler levý! Byli rakouští nacionalní socialisté od Schuschnigga napravo nebo nalevo? Kdo byl ve skutečnosti nalevo ve francouzské lidové frontě — komunistická nebo sociálnědemokratická strana? Je starý „centrista“ Kautsky napravo nebo nalevo od starého „bolševika“ Stalina? A představuje Göring se svým nuceným hospodářstvím v porovnání s kapitalistou Hugenbergem pravici nebo levice? Je rozčilený nezaměstnaný, který obdivuje Gajdu, napravo nebo nalevo od odpovědného sekretáře svazu kovodělníků?

Uznáte, že presná odpoveď na tyto otázky je veľmi ťžká. Rozdeľovanie ľudí na „pravé“ a „levé“ je tím pochybnejší, čím víc se zmocňuje politika celého človeka. Stále méně rozhoduje rozdílný názor na tu nebo onu detailní otázku — a stále více lidé se seskupují podle celkového typu své osobnosti. V jedné řadě stojí dnes v bratrské shodě lidé, kteří patřili ještě včera k protivnickým stranám. Mezi nadšenými stoupenci Adolfa Hitlera nacházíme včerejší členy komunistické, sociálnědemokratické nebo německo-nacionální strany, katolíky i přívržence jiných stran, ale proti nim stojí myšlenkové společenství, které se skládá stejně z bývalých komunistů, sociálních demokratů, německých nacionalů, katolíků a členů jiných stran. Jsou to přechodná a náhodná setkání prohrané taktiky, jsou to jen chvilkové figury tanečníků v politické čtverylce? Nikoli. Nebo aspoň jen v málo případech. V naší generaci probíhá rozdělovací čára všemi bývalými stranami, programy, vyznáními a třídami. Setkávají se navzájem lidé společného typu. Protože politická rozhodnutí nesměřují už k tomu nebo onomu detailu intelektuálního názoru, ale žádají si celé osobnosti, pozorují přívrženci různých stran, nedávno ještě znepřátelených, že patří k sobě. Udiveně stojí proti sobě lidé, kteří ještě včera platili příspěvky do stejné stranické pokladny. Považují se navzájem za renegáty. Ale to je věčný omyl: včerejší formulky „napravo“ a „nalevo“ už neplatí. O tom, kam dnes jednotlivec patří, nerozhodují už staré stranické programy, nýbrž základy osobní struktury jedince.

Dva druhy odvahy.

V dnešní politické a společenské realitě stojí proti sobě v podstatě dva typy lidí. Víme aspoň přibližně, jaké jsou znaky obou typů. Proti „dynamickému“ typu stojí rozvážný a váhavý, proti typu převážně emocionálnímu stojí typ převážně racionální. Proti siláckému subtilní, proti věřícímu skeptický, proti „usměrněnému“ stojí typ vnitřně samostatný. Ani tyto příznaky společně nedávají ještě úplnou definici obou typů. Snad je taková definice dnes vůbec nemožná. Ale v denní zkušenosti má každý člověk se zdravým rozumem dosti spolehlivý pocit, s kterým typem má co dělat.

Moderní politický styl mobilisoval takový lidský typ, který se sám nazývá „vojáckým člověkem“. To není pouze pojem německého nacionálního socialismu. Najdeme tento „vojácký typ“ ve všech zemích a mezi všemi národy: stoupenci Codreanovi, lidé Degrellovi, obdivovatelé anglického Mosleye a přívrženci fašistického zionisty Žabotinského, švýcarští „frontisté“ — všichni jsou si navzájem podobní a liší se zřetelně od nevojáckého typu vlastního národa. Nejsou charakterisováni souhlasem s nějakým ideologickým programem. Mezi stoprocentními stoupenci Kominterny najdete na příklad tisíce lidí, kteří mají víc společného s Codreanovým nebo Degrellovým typem, než s demokratickými socialisty, ačkoli jsou jim tyto programově mnohem blíže.

Co je podstata těchto „vojáckých lidí“? Zvláštní směsice slepé, disciplinované poslušnosti a přímo anarchistické soukromé aktivity. Povrchnímu pozorovateli se dokonce zdá, že rozdíl mezi oběma typy spočívá prostě v tom, že „vojácký člověk“ má osobní odvalu, které druhý typ postrádá. V této souvislosti chtěl bych vyprávět anekdotu, zahrnující celý problém pojmu „statečnost“: Za světové války stáli na západní frontě v jednom zákopu a vedle sebe pruský a rakouský nadporučík. Prusák byl mladičkářský důstojník z povolání,

Rakušan byl starší záložní důstojník, v občanském životě profesor na gymnasiu. Proti nim se právě rozběhl nepřátelský útok. Rakušan byl bledý jako stěna a trochu se dokonce třásl. Prusák se díval výsměšně a vyčítavě na Rakušana a pak zasykl: „Vždyť vy se bojíte!“ Rakušan odvětil: „Ano. Ale to je právě rozdíl mezi námi. Člověče, kdybyste se vy bál jako já, už byste dávno utekl.“

Vnější dojem naznačuje naprosto, že Codreanův nebo Degrellov typ je statečný a ten druhý zbabělý. Ale podívejte se na to trochu důkladněji a uvidíte: tato dekorativní statečnost není ve většině případů ničím, než nedostatkem fantazie a kulturních zájmů. Se siláckým elánem, který diváky fascinuje, vrhá se do nebezpečného dobrodružství většinou jen takový člověk, který si prostě nedovede představit ani problematiku, ani reálné důsledky dobrodružství. Fysická a opticky působivá statečnost je mnohem efektivnější než postoj člověka, který je zatížen přesnou znalostí reality a tradičními zájmy na vzácných kulturních hodnotách. Takový člověk váhá, má opravdu strach z následků dobrodružství, které si — na rozdíl od náměsíčníků „nebezpečného života“ — dovede docela konkrétně představit a ve fantazii prožít. Vykonává-li však takový člověk přesto bojovnou povinnost, pak je morální obsah této statečnosti nekonečně větší než výkon člověka, který se pouští do dobrodružství s primitivitou nic netušící jako hrdinný tenor v opeře. Obecenstvo tleská ovšem odjakživa hrdinnému tenoru.

Rozkoš subordinace.

Ale čím to, že se primitivní, nerozvážná pohotovost k činům vyskytuje téměř vždy společně se zvláštní vojáckou ochotou poslouchat? Zní to jako paradox, ale je to zkušenost tisíckrát potvrzená: množství individuální aktivity je v obráceném poměru k rozpětí osobní samostatnosti. Čím je lidská osobnost zralější a plnější, tím větší jsou překážky mezi ní a přímou akcí. Neplatí to jistě bez výjimky, a historie zná mnoho případů jednoty osobní zralosti a smělé aktivity — právě tyto případy jsou pak postavami zvláštní hodnoty a mimořádné historické velikosti. Ale takové výjimky jsou vzácné a, bohužel, nesmíme s nimi počítat. Na průměrné úrovni je rozpor mezi přemýšlivostí a vnější aktivitou, mezi závislostí na tradičních kulturních hodnotách a vnější odvážnou pohotovostí k dobrodružství, velmi ostrý.

Myslet nejen bolí, ale tvoří také vnitřní překážky. Vzpomeňte si na poučnou historku stonožky: když se jí zeptali, kterou nohou vykročuje a která noha pak následuje, nedovedla již od té chvíle chodit. Politickému osudu myslícího člověka hrozí podobná nebezpečí: protože dovede uvážit všechna pro a všechna proti, má sklon k životu nebezpečně snášelivosti. Myslíci člověk prostě nedovede namalovat svět jednak ve světlých a jednak v černých barvách, ale tím ztrácí většinou i impulsivní pohotovost k boji, která je s to uhodit bez rozmýšlení a má právě proto fascinující úspěch. Chceme-li bít do nepřítele denně celých čtyřiaadvacet hodin, pak nesmíme vůbec pochybovat, že všechno právo je na jedné a všechno bezpráví na druhé straně. Kultivovaný, vzdělaný člověk, který si zvykl na ideologickou poctivost, pochybuje o tom a nemůže jinak. Ale rychlý a působivý úspěch patří v naší době především těm, kteří vůbec nepochybují. Kdy se podaří zbavit člověka vrozené ochoty k pochybovačnosti? V tom případě, když

poslouchá. Tehdy, když poslouchá bez otázek, bez diskusí a bez uvážení.

Poslušnosť nesmírně uklidňuje. Určitému typu lidí (který je v některých národech velmi rozšířený) působí poslušnosť přímo rozkoš. Jak to je krásné, víme-li, že je nad námi člověk, který všechno ví a má vždy pravdu! Jak je to nádherné, nemusí-li si člověk lámat hlavu a nemusí-li mít osobní svědomí! S osobní přemýšlivostí a svědomím ztrácí jedinec odpovědnost. Zbavuje se také vnitřních překážek. Navenek to vypadá, jako by byl člověkem s docela zvláštní osobní odvahou. Ve skutečnosti je to jen člověk, který se vzdal úplně sám sebe a uprchl do blaženosti subordinace. Člověk je tím útočnější a odvážnější, čím méně se cítí být odpovědný. Nějaký vůdce ví přesně, co je pravda. Nějaký vůdce ví naprosto bezpečně, co se musí stát. Nějaký vůdce nese odpovědnost — před Bohem nebo před dějinami, jak se tomu v takových případech říká. Odstoupil-li někdo svou schopnost úsudku, svědomí, pocit odpovědnosti, fantasmii a rozum nějakému vůdci, může být snadno odvážný. Co mu zůstalo ještě kromě primitivní radosti z akce? A tato radost z akce je pradávným pudem člověka. Čím méně je dílem kultury, čím menší je jeho životní zkušenost, tím víc ho láká akce za každou cenu, akce o sobě. Složitější člověk nepovažuje naproti tomu aktivitu za sebeúčel. Kulturou se člověk vzdaluje stále víc bojovných, pradavných pudů. Kulturní člověk dovede být energický a odvážný jen v tom případě, když ví, proč a k čemu se něco děje. Potřebuje vědět, že se to musí stát.

Není to náhoda, že se čilá, hlučná a fascinující aktivita vyskytuje dnes mnohem častěji na straně posměšných odpůrců naší staré kultury než mezi těmi, kteří se k ní hlásí. Kdo ctí a miluje tradiční hodnoty, nedovede milovat dobrodružství. Nelákají ho. Takový člověk má příliš mnoho jmění, aby se s bezuzdným temperamentem vrhl do neznámého dobrodružství „totální revoluce“. A jmění — to vskutku není jenom půda a pole, prádlo ve skříni a porculán v kuchyni. Jměním jsou právě tak i oblíbené knížky, zamilovaná hudba, osobní životní radost, vědomý vztah k vědeckému dění. Kdo má něco takového (nebo dokonce všechno), ten se nežene do permanentní akce „s dyonisovskou opilostí“. Takový člověk pocituje pochybovačný odpor proti každému kroku do neznáma a brání se, pokud jen může, proti silácké zkoušce „buď — anebo“. Tento typ má sklón váhat, rozhodnutí odsunovat, uzavírat kompromisy a vyhnout se srážce s nepřátelským principem. K tomuto typu patří lidé z různých tříd a životních situací. Člověk se nestává obráncem existujících, tradičních kulturních forem jenom proto, že má majetek, ale přivádí ho k tomu intenzita vztahu k nim. Takový vztah je handicapem pro motorická nervová centra. Kdo má co ztratit, pohybuje se opatrněji. Přijde-li však chvíle, kdy je ohroženo celé vlastnictví, pak se může stát, že tento váhavý člověk bude najednou nejrozhodnější a nejrozhrořčenější bojovníkem. Nebojuje sice proto, že má ze zápasu hráčskou radost, ale zápasí vážně a houževnatě jako soukromá osoba, která pochopila, že nyní, bohužel, nelze jinak.

Naproti tomu „vojácký člověk“ nemá vlastnictví v kulturním slova smyslu. Nic mu vnitřně nepřekáží, nic ho nezatěžuje a v podstatě ho nic netěší. Krok do neznáma ho neláká, protože ve světě, který zná, se necítí dobře. Hloupá a škodlivá fráze „Hůř už být nemůže“ hodí se právě pro tento druh lidí. Dají se vést

nesmírně snadno do jakéhokoli boje. Snesou-li však dlouho vážný boj (tedy boj, při kterém se střílí na obou stranách) — to je jiná otázka. Jde-li o zápas, který není pouhým, vymyšleným dobrodružstvím, ale dlouhotrvající skutečností, třeba přesně vědět, zač se bojuje. Jinak nelze vydržet.

Jednotlivec a dav.

Dříve než se stal vztah jednotlivců k davu tíživým problémem naší skutečnosti — byl již po celá desetiletí problémem ideologie: marxistický socialismus posunul tento vztah do střediska své teorie. Nikdo nemá práva popírat, že se v dělnickém hnutí nahromadila vzácná míra idealismu, osobní obětavosti a vášnivě oddanosti vznešenému cíli. Ale právě tak nelze přezírat, že ze socialistického hnutí v dnešní naší kritické době zmizelo právě to, co dodává straně protivníkově lesk velmi vábívy a rebelský: osobní kuráž. Znovu zdánlivý paradox: socialistické hnutí, které je programově revoluční, dávno už nedodává bouřlivácký typ člověka — fašistické hnutí, které revoluci programově nenávidí a chce ji zahubit, projevuje se zdánlivě rebelským typem, aktivním až k bezuzdné anarchii.

Socialistické hnutí děkuje za převážně pasivní charakter v řadách svých přívrženců jedině sobě a svému učení. Marxistický socialismus, který vychovával evropské dělníky po devět desetiletí, spatřuje v dějinách proces, který se odehrává „objektivně“ a není závislý na lidském konání a lidské vůli. Všechno, co se stalo, muselo se stát — z vnitřního a vlastního pohybu společnosti a nikoli v proto, že si to lidé přáli. Necht se marxisté prou sebe víc o výklad historického materialismu —, že jeho učení přijalo ve vědomí marxisticky školených davů tuto formu, nelze popírat.

Tato skutečnost nemohla ovšem zůstat bez následků na vývoj povahy a osobnosti člověka, organizovaného v socialistickém hnutí. Celá desetiletí se učil čísti z politické reakce davů tak zvaný „rozsudek dějin“. Neboť zástupům přičítal marxismus tajuplnou a takřka metafysickou schopnost mítí „jasné vědomí“ (třídní vědomí) a znáti pravdu mnohem důvěrněji, než ji může poznat jednotlivec. Tuto metafysiku oděd kdysi nejinteligentnější žijící marxista, Lev Trocký, do pošetilé formulky: „Strana má vždycky pravdu“. (Řekl to v roce 1926. Nedlouho na to poznal na vlastní kůži, co to vyslovoval.)

V takovém ovzduší nemá osobní statečnost místa, kam by se rozvinula. V takovém okolí se také nedá uměle vypěstít. Kdo se o to pokouší, musí nutně dospět k protikladu, o který se osobnost bortí. Před našima očima se takový pokus udál a žalostně ztroskotal: Když pozorovala komunistická internacionála, že fašismus čerpá síly ze zbožňování vůdce a z podřízení se všech ostatních, začala tento mechanismus padělat. Výsledkem však byl rozklad. Jiný výsledek nebyl vůbec možný. Ze sloučení dvou naprosto protichůdných pramenů síly nevzniká více, nýbrž méně energie. Socialismus (i komunismus) považuje se za naprosto racionalistický světový názor, který počítá s lidským rozumem. Žádá-li se však po člověku, který je zvyklý rozumně uvažovat a soudit, aby se současně slepě podřídil jednomu vůdci, musí nastat beznadějný přelom osobnosti. A tento přelom zdolá člověka úplně. Naproti tomu fašismus čerpá ze slepého poddanství podstatnou energii. Může si to dovolit, protože nežádá na svých poddaných v žádné formě a v žádné oblasti, aby rozumně uvažovali. Má přívržence jednotného ražení: jsou to lidé,

kteří se uvolili bezvýhradně svěřiti sebe i svůj rozumový úsudek vůdci. Nejsou nic jiného než molekuly energie, které nemají vědomí, které jsou ovládány jedinou vůlí. Slepá poslušnost fašismus posiluje, není pro něho rozkošem, nýbrž potvrzením jeho světového názoru. Pro druhý typ člověka je slepé podřízení nesmiřitelným rozparem se světovým názorem — a v tomto rozporu ztrácí na konec někdy i zbytek své osobní statečnosti.

Skoro se zdá, jako by naše doba patřila dynamickému, poslušnému, aktivnímu a vojáckému typu. To je klamné. Každý člověk má v sobě obě možnosti. Stane-li se z něho člověk vojácký nebo jedinec s vlastní odpovědností, to záleží na vnějším světě. Dokud moderní politický styl dobývá bez námahy úspěchy, působí nakažlivě. Neboť příčinou úspěchu je úspěch. Jakmile jednou dynamické síly narazí na nepřekročitelné hranice skutečnosti, jakmile se shledají s rozhodným a úspěšným odporem, přestane naráz zpětný vývoj člověka z kultivované osobnosti v poslušnou molekulu. Slabý člověk nejen rád bojuje se silnějšími šiky, on se s nimi stává i statečnější. Ale jakmile jednou uzří, že tyto šiky ve skutečnosti vůbec slabší nejsou, nalezne velmi rád cestu zpátky z omamného dobrodružství do rozumné skutečnosti.

Život a instituce

Marie Kubešová:

Štafeta v životě

(Ke Svátku matek.)

Většina pocitů při většině situací byla už, bohužel, popsána v dobrých nebo méně dobrých knihách. Obvykle známe tyto knihy dříve, než nám život dá příležitost k pocitům, a stanou se pak před nimi, je nám rozhodovati se: buď musíme trochu popohnat nebo pošinouvat vlastní srdce, abychom je donutili do té mravolichné ušlechtilosti, kterou po nás žádá literatura, nebo jsme upřímní a musíme si říci, že je obvykle všechno jiné, než jsme očekávali. Víte, často z toho vzniká pocit velké viny a špatného svědomí, pocit, že jsem nanicovatý člověk, který to jakživ nedotáhne do té vznešené citové nekompromisnosti, jakou by mít měl. Takřka pod rukou proklouznou vám pocity, literaturou neschválené, a člověk si není jist, jsou-li dost vznešené. Na příklad se s někým loučíte, koho upřímně milujete, a měli byste stát se srdcem zdrceným na nádraží a pocítovat hluboký žal. Ale vám se vloudí najednou pocit úlevy, že budete nějakou dobu sami. Nebo vidíte v zářícím slunci zástupy lidí, kteří jásají, ale vy jste z ničeho nic najednou smutni. Nebo jdete na pohřeb nejmilejšímu příteli a necítíte vůbec nic, docela nic, až třeba za čtrnáct dnů uprostřed obvyklé práce vás přepadne vědomí, že umřel. Nebo jste na nějaké slavnostní příležitosti, společenské události, kde je mnoho vynikajících lidí, všichni se zřejmě baví, ale vy se nudíte, tak smrtelně se nudíte, že to bolí, jako by vás tlačily boty.

Tohle nemá asi být a není to v pořádku. Spisovatelé jsou lidé moudří a vědí, co máme cítit. A pak, víte, nejistota mnoha lidí je v tom, že necítí, co by cítit měli. Za nic by si to nepřiznali a kroutí svoje pocity k tomu ideálu, jaký si představují, že mají cítit. Život má nějak začínat, má vrcholit tragickým konfliktem, pak se má ukázat, že to bylo nedorozumění a má přijít happy end.

Nebo — ve vyšší sféře literatury — má mít člověk senzáčně bolestné hodiny, v nichž se rozhoduje jeho celý život, kruté vnitřní zápasy, kde jde o lidské hodnoty a má končit buď sebevraždou nebo morálním vítězstvím. Ale jak říkám: většina lidí je taková nanicovatá: ani nepostřehne, kdy život začíná, místo happy endu je nějaká škaredá nemoc. Bolestné hodiny sice jsou, ale docela jiné a jindy, než stojí psáno. A křížovatkou si obvykle člověk uvědomí, až když je přešel, když na ně hledí zpátky a trne hrůzou, jak náměsíčně je přecházel.

Maminko, máš ráda svoje děti?

Já na příklad jsem, mimo jiné, maminka. Ano, jedna z těch maminek, které měly v neděli svátek. A protože jsem mimo to člověk, který si vydělává peníze, považuje mne mnoho lidí za podivného a mimořádného tvora, nepodléhajícího normálním zákonům citové tíže. Asi proto jsem už několikrát musela vyslechnout otázku: máte ráda svoji dcerušku?

S počátku jsem odpovídala udiveně: Ovšem, že mám. Pak rozlobeně: Jak bych neměla? Pak jsem o tom začala uvažovat. Co je to: mít ráda? Mám ráda několik lidí, více nebo méně. Několik knih, vroucně nebo méně vroucně. Samotu, kytky a dobré jídlo, vyhlídku do dálky a několik vzpomínek, třeba na strýčka Váňu, kterého hrál Kačalov. Mám ráda letní večery na vsi, několik ulic na světě, přímé lidi, kteří se dovedou pěkně chovat bez konvenční zdvořilosti, mám ráda statečnost a drobné, chudé lidi, kteří se lopotí se životem, jako mravenci s břemenem. Mám ráda moc věcí, mám ráda celý svět. Mám na téhle rovině, na téhle rozumné a vlažné citové hladině také ráda svoji dcerku? Nemám. To je, jako byste se ptali: máš ráda sama sebe? Ne moc, ne moc říká způsobný rozum. Moc, usmívá se srdce. A: nemám ráda nic jiného, říká příroda, která nemá pochopení pro ušlechtilosti.

Jaké by to mělo být a jak to bývá.

Dokud nemáte děti, představujete si, že ve chvíli, kdy přijdou, začne na zemi ráj. Když zjistíte, že dítě má přijít, začíná první etapa neušlechtilých pocitů: měly byste chodit rozzářené po světě s jakousi svatozáří úsměvu, prosvětleného vnitřním kouzlem náplně ženy. (Tak je to, ne?) Místo toho chodíte jako na vodě, máte vlčí mlhu před očima, žaludek jako na provázku, oškliví se vám celý svět, jste zelené, máte kruhy pod očima a není s vámi k vydržení. Pak se změňte v neforemný soudek, jste samy druhé, trochu se těšíte — ale umořené tělo mnoho té radosti nevyvloudí — a bojíte se, protože hříšné maso se bojí bolesti.

A pak jednou leží vedle vás něco moc ošklivého, krabatého, černého, se směšnými chlupy a komickým nosem a teď má přijít ten slavný okamžik matčina blaha. Oči se mají naplnit slzami a nad hlavičkou novorozeněte má se sklánět dojatý tatínek. Pokud víme, je tatínek více utrmácený, protože celý den ve všech koutech hrozně překážel s pocitem člověka, který je dokonale zbytečný a nemůže pomoci. Jakmile se doví, že je všechno v pořádku, blaženě si oddechne a jde třeba do kavárny. A protože všechno dobře dopadlo, nastává i jemu velmi neušlechtilá úloha: vezme tužku a počítá, jak toho červeného tvorečka zařadit do svých měsíčních příjmů. Co se maminky týče, ta je najednou úžasně lehká a osvobozená, je trochu zklamaná, protože při nejlepším vůli nedovede tvrdit, že to „je krásné dětátko“ a je velmi, velmi udivená a zamyšlená: tenhle malý tvoreček, ze kterého má vychovat platného člena lidské společnosti, si nese na svět téměř všechno s sebou? Je docela úžasná, jak je

hotový. Od malíčku do stavby ramen, od vlasů až po patu, všechno, všechno je jeho. Maminkou po prvé projede tušení, že to nebude tak snadné, jak si myslela. A po prvé, ještě než usne vyčerpáním, sevře se jí srdce podivnou předtuchou nového úkolu: k tomuto stvoření mám celý život povinnosti, protože je moje, ale nemohu na něho klást žádná práva, protože je svoje.

V té chvíli to maminka ovšem ještě takhle přesně neví, ale navlas tohle jí čeká. Je to krásné a bolestné, je to překvapující a je to obyčejné, je to zázrak, který se opakuje mnohokrát denně na světě a je nepředstavitelný, jako život. Vždycky se tvrdí, že maminka se pro dítě obětuje, a myslí se tím, že je ošetřuje, hýčká, krmí a vychovává. Ale to vůbec není obět, to je mámina radost; dá-li se mluvit o nějaké oběti, tedy je to ta, že maminkin citový účet nikdy nemůže být zaplacen. Dítě totiž nikdy nemůže milovat matku tak, jako matka dítě. Pro maminku začíná život plný soustředění, úzkosti, pýchy, strachu a někdy plachého štěstí. Pro miminko začíná obyčejný život člověka. Celý generační problém se vsouvá mezi ně. Srdce, zchudlé zkušenostmi s bolestnou shovívavostí tluče vedle srdce bohatého barbarství. Maminka jednou pochopí, že ve chvíli, kdy přišel tenhle křikloun na svět, odevzdala do jeho tlapíček celý svůj život, jako běžec štafety odevzdává druhému živý oheň. A pak také jednou pochopí, že je jediná nešťastná láska na světě — a to je láska k dítěti.

Ale to ještě chvíli potrvá, než tohle maminka pochopí.

Trampoty s výchovou.

Napřed je miminko baculaté, ve tvářích má dolíčky a v očích nebe. Hrabe rukama i nožkami, brouká a když vidí mámu, roztahuje tvářičku do nádherného úsměvu, protože máma to je papu a houhou a bebé pofoukat. Máma je člověk, který všechno zařídí a všechno spraví. V té době je děcko maminčino, nadobro maminčino, a chcete-li si na ně dělat vlastnická práva, pospěšte si. V té době má také maminka slastný pocit, který se zmocňuje velkého silného člověka, když ochraňuje něco malinkatého a bezmocného. Ochraňovat něco bezmocného je vůbec jedno z lidských štěstí, a proto, pozor na to! Propadnete-li této slasti déle, než je třeba, ukolébá vás v nebezpečnou jistotu, a ani nepostřehnete, že to maloučké, baculaté a bezmocné je už veliké, kolohnátské a velmi samostatné. Máma, která se viděla v ochraně bezmocného stvoření, musí se uskrovnit. Teď už může dávat drobné oběti, které žádnou maminku nikdo neodnavykne: „ne, já nejím pomeranč, jen si ho sněž!“ Nebo: „Ale vždyť víš, že já čokoládu nerada!“ Někdy se ovšem stane, že se holka pohádá s kamarádkami a strčí ušpiněný nos a ubrečenou tvářičku mámě do náruče. Pak se mámino srdce zatřepe ochranným blahem. Ale po pravdě buď už řečeno, že se naše děti dávají nestoudně málo a nerady ochraňovat.

Jednou někdo vymyslel věc, které se říká: moderní výchova. Nedovedu posoudit, je-li správná nebo ne, ale vím určitě: ten člověk neměl děti.

Ten člověk nikdy nezažil, co to znamená, mluvit s jasnou představou o věci k někomu, kdo nemá žádnou představu o věci. Dostaly jsme mnoho ponaučení, abychom říkaly dětem jenom pravdu. Bylo napsáno mnoho tlustých knih o tom, „jak to řeknu svému dítěti.“ Maminka si slíbila, že bude mluvit vždycky pravdu a na všechny otázky odpovídat jenom pravdu a nic než pravdu. Ale pravím vám, je naprosto jedno, řeknete-li, že

děti nosí čáp, nebo řeknete-li „pravdu“. Obojí je totiž stejně daleko skutečné pravdy a především dokonale vzdáleno dětské představě. Touto pravdou jsme dětem vůbec nepomohly. Stojí před každou zkušeností svého života nevinně a sebevědomě, ať říkáme cokoli. Nemůžeme vůbec nic říci — a to je nejpodivnější stav mezi mámou a dítětem — protože slovo není argument tam, kde nejsou zkušenosti. Nemůžeme se dovolávat rozumu, když právě rozum pěstujeme. Nemáme vůbec prostředky, jak vysvětlit dítěti základní pojmy, na příklad, že je věc červená, nebo že dvakrát dvě jsou čtyři. Můžeme ovázat popálený palec, ale nemůžeme vysvětlit, že oheň pálí, člověku, který se nikdy nepopálil. Vidíme tisíce nebezpečí a nemůžeme je sdělit. Kdybychom sebe víc křičely, máme jen slova, nic víc, než slova, chceme-li varovati. Ale slova nabývají obsahu až podle zážitků. Stojíme tedy vedle dětí a trneme strachy. V určitém věku se asi nedá nic jiného počít. Jsme prozíravé, ale ony si nevidí ani na špičku nosu. A když se toto malé, nohaté zvířátko zase jednou popálilo, můžeme je jenom těšit, laskat, chlácholit.

Pak jsme si vždycky říkaly o přátelství mezi dětmi a rodiči. Naše děti nebudou, jako jiné. Budou nám nejlepším kamarádem, všechno nám poví, se vším se nám svěří — vidíte, tak jsme si to kreslily. To je omyl. Veliký a nafoukaný omyl. Právě proto, že slovo není argument, musí být argumentem autorita, abychom pomohly dítěti vřadit se mezi lidi. Ale, kde je autorita, není přátelství. Přítel je tvor, který má právě takovou zálibu v nemytém krku a špinavých prackách, který právě tak s rozkoší šlápne v nových botách do kaluže vody, který právě tak osvobozeně práskne za sebou dveřmi, když utíká na hřiště, a který má tutěž živelnou touhu udělat pravý opak toho, „co se udělat musí“. Slávinka od ševce a Rudi od naproti — to jsou přátelé. Ale maminka? Ostatně zlatá, drahá maminka, ale taková trochu přepjatá a pošetilá a moc, moc stará. Je sice moc hodná, ale člověk s ní musí mít trpělivost, jako se starými lidmi. Má spoustu nemožných požadavků, zastaralé názory, nemiluje hrů na Indiány a o rodokapských tvrdí, že jsou hloupé. Maminka je sice přísná, ale v podstatě nevydrží, když se dám do breku, proto je dobře brečet už předem. Maminka vůbec nevydrží, když jsem smutná, a maminka je vůbec rozkošný, naivní miláček. Takové je to přátelství.

A maminka má před sebou svépěpého tvora, který rozumí všemu lépe, má dvěstěprocentní mínění a nezná nic. Vychovávejte to!

Při vychovávání je nejhorší právě ta okolnost, že pouhá slova neplatí. Na světě totiž nikdy není nejdůležitější, co lidé říkají, nýbrž to, co dělají. Poněvadž lidé, mluvíce, vyjadřují se tak, jakými by chtěli být. Ale když jednají, vyjadřují se tak, jakými ve skutečnosti jsou. Proto slovo samo nemá velkou váhu, ale skutek váží. Při výchově je to asi tak: vychováváme mnohem méně tím, co nařizujeme, než tím, jaké jsme. Nic jiného není tak výchovné jako naše osoba. Většinou však o sobě mnoho nevíme. Rozhodně pak nevíme, jak účinkujeme. Je dobře se dívat dítěti do tváře velmi pozorně a opravovat se podle toho zrcadla. Vychovávat někoho neznamená držet ho na uzdě, ale držet především se na uzdě. To je velmi složitá pravda a velmi nepohodlná.

Děti mají vzácný smysl pro spravedlnost. Nikdy neuznají, že by měly méně práva než rodiče, a bylo by škodlivé, kdyby měly mít méně práv. Podmínkou dob-

rého vztahu je přiznat jim tato práva — což se ovšem těžko slučuje s pojmem autority. Ale autorita, má-li být nenásilná, musí pramenit právě z osobnosti, kterou dítě uznává. Musíme dětem přiznat i právo, proti kterému se zpečuje celé naše vychované cítění: že jim někdy nejsme sympatičtí. Nesmíme si představovat, že nás horoucně milují, jak stojí psáno v čítankách. Především jsou velmi kritické, posuzují nás a někdy si asi oddechnou, když nás nevidí, což neznamená, že nás mají málo rády. Tam, kde nařizujeme nepříjemné věci, musíme riskovat, že se naplní celá dětská dušička zlostí. Zkrátka: vztah dětí k nám je plný složitých, protichůdných a navzájem si odporujících pocitů, a musíme jim dát svobodu docela klidně cítit pocity, které jsou v každém vztahu a jsou lidské.

Jen mámina láska nemá protichůdnosti, jen mámě není dítě nikdy nepříjemné, jen máma miluje pošetile, nekriticky, nebesky, stoprocentně — totiž naprosto. Ale v tom je právě mámina nešťastná láska: nelze žádat, aby dítě takovou lásku pochopilo, uznalo, rozumělo jí a opětovale stejným. Bude jí jednou cítit: až bude mít samo děti. Vite, v tom je ta štafeta. Jde to vždycky na dluh kupředu. Nevrací se to zpátky.

Každá maminka je pošetilá.

Moderní maminka si zakládá na tom, že není rozcitlivlá. Ale nevěřte jí. Nevěřte jí ani slovo. Je právě taková, jako všechny maminky všech věků. Protože být maminkou, to je jediná věc na světě, která se nemění.

A dnešní dny dovedou skutečně nahnat matkám děsu do duše. Sedíte třeba v biografu a díváte se na obraz čínské ulice, která se hroutí pod výbuchem bomb. A pak se díváte na plátně do tváře matky, která drží v náruči mrtvé děťátko, a jímá vás docela neznámá a hrozná hrůza. Ale za chvíli to pomine, jako zlý sen. Je to příliš daleko, je to příliš neskutečné, neuvěřitelné. Ale pak se vám jednou přihodí, že jdete náhodou na hřbitov. Na hřbitově je jaro a macešky a petrklíče, kříže, mramor, ticho, podivný klid. Chvíli tak chodíte sem a tam a najednou vidíte celou řadu drobných, malých hrobečků pod zelenou travou. Jdete blíž — opravdu, je to dětský hřbitov. „Spi sladce, Aničko,“ stojí pod malou fotografií holčičky. „Zde spinká věčný spánek náš Pepíček“ je napsáno v malém rámečku s modrými korálky. Modré korálky, modré korálky... co vám říkají modré korálky? Ano, doma sedí na postýlce odřený hadrový medvěd, odřený samou láskou, od dvou let do desíti drželo ho děvčátko v náruči — a místo očí má neuvěřitelně modré korálky. Ale tady je u korálků svíčka — a kytička sedmikrásek. Cizí maminka před ní stojí, nohy má z kamene, očima přehlíží celou řadu těch maličkých hrobečků a najednou jí strašná, nikdy nepoznaná hrůza svírá hrdlo. Maminka pádí domů v šíleném vyděšení, ulice neberou konce, domy stojí křivě, maminka dělá pošetilé věci, bude-li tahle elektrika jedenáctka, je všechno v pořádku, dohoním-li tamtoho psa, je všechno v pořádku, znáte přece ty pošetilé sázky s osudem, které jsou jenom proto, aby člověk na místě neumřel hrůzou? Konečně, konečně známé hřiště, konečně hromada písku, nikde není... nikde není... Ale ovšem, támhle je červená čepice s třapcem. Mamince padá kámen se srdce, maminka se na chvíli podívala smrti v tvář, mamince tečou slzy po tvářích a objímá svou holčičku, jako by ji našla po letech odloučení, mamince se třesou ruce a selhává hlas — ale holka cvrkná kuličku do důlku, je věčná, umouněná, čepici má na uchu, kabát rozepnutý, tváře rozpálené kuličkovou vášní a na mámu se dívá trochu udiveně a tro-

chu káravě, protože s dospělými je potíž, čert ví, co to pořad mají. A tak máma řekne jenom: „Natáhni si ty punčochy, jak to chodíš?“ a tou obyčejnou a téměř klasickou větou mine chvíle soustředěné, zoufalé lásky.

Maminka je stále víc a víc sama. Dítě přebírá svět. Škola, kamarádi, hřiště. Někdy mamince vyrvou dítě z ruky lékaři, a to je nejhorší, protože pro lékaře je maminka nejzbytečnější věc na světě. Ostatně i pro vychovatele, učitele, vedoucí letních táborů a všechny moudré pedagogy je maminka něco, co hrozně překáží. Lékař posadí holčičku na operační stůl, dítě má oči jako kola, máma je najednou zase to fyzicky nutné, co uklidňuje a co všechno spraví, ale mámu vyšoupnou a zavrou dveře. Přijďte za hodinu, paní. A musíte vědět, to není obyčejná maminka, jako jsou všechny maminky, to je rozumná, věčná, nesentimentální maminka. Pravá výjimka, maminka k pohledání. Snažte se vysvětlit to lékaři, ale ten jen mávne rukou: dobrá. Ale přijďte za hodinu, paní.

Celá hodina! Ulice se vlečou, mraky letí nad střechami, potkáte známého, který se směje, vracíte se k nemocnici, ale to uteklo teprve deset minut. Bloumáte po zahradě, pomalu se stavíte za dveře operačního sálu, vybíhá sestřička a žene vás dolů, až konečně vyvezou z operačního sálu na vozíčku ohromný chuchvalec obvažů, vaty a z té bílé koule koukají vyděšeně dvě hnědé oči, které se ihned dají do breku, když vás vidí. Vidíte, a teď nikdo nechápe, že to je signál: signál k velké scéně útěchy, maminko, bolelo to, nůžky byly moc dlouhé a vůbec, co je to za podivný svět a podivný stav, být opeřovaný, maminko, kudy z toho ven?

A maminčina náruč by řekla: nic si z toho nedělej, hlupáčku, to přejde, všechno přejde, za chvíli to bude bolet méně a já mám v kapse báječné domino, které si už dávno přeješ a odpoledne přijde zmrzlina, meruňková. Lékaři nemají pro tohle mnoho smyslu. Takové pošetilství se mohou dělat v sanatoriích, kde se mohou s nemocnými mazlit. Ale v nemocnici jde jedno za druhým, mnoho vyděšených maminek stojí na chodbě, lékař je nervosní, nikdy se těch ženských nezbavím. Přijďte za hodinu, paní. Za hodinu vchází maminka do sálu, hledá očima tu bílou ovázanou kouli, malého vrabečka v nekonečných obvazech, nese v náruči pomeranč, dort, ovoce, zmrzlinu, panu, knihu a zkrátka všechno, co dítě nesmí, slzy má na krajíčku, celá se chvěje: ale z kouta pokoje zní hrozně věčně a velmi pokojně: „Nazdar, mámo!“ A maminka si může zase na chvíli vydechnout a načerpat dech.

V desíti letech se ostatně začíná mísit dětská bezohlednost s počátky ohleduplnosti a dětská ukrutná věčnost a počátky citového pochopení. Vyjde z toho nemožná směsice. Maminka pošle holku na prázdniny do tábora, a protože je to moderní maminka, tak se jí nestýská. Ale přejde pět dnů, přejde osm dnů a dopis nejde. Maminka čeká na listonoše na schodech, v noci nespí, vidí v duchu zlámanou nohu nebo utopence, vztekly psy a neopatrné automobilisty, bere rozum marně na potaz a konečně telegrafuje: Co se děje, proč nepíšeš? Načež dostane tento dopis: „Drahá mámo, mám se moc dobře, bydlím ve stanu s Hedvikou a venku prší. Chudák Hedvika dostává samé dopisy od tetiček a babiček a chudinka pořád musí na ně odpovídat, moc ji lituji. Pejska tu mají taky. Tvá...“

Tak, maminko, toto je takt desítiletého barbara. Ale maminka je šťastná, protože je fakan celý.

A takové je to pořád. Téměř nepřetržitá řada rozechvělého strachu o malého hromotluka, kterého ochraňují bozi a jeho nevinnost. Starost, aby byl včas oběd a aby měla červené tváře a aby nechodila s dírou v punčoše a aby se naučila počty, aby správně rozuměla tomu, co slyší a čte, aby se nepředjeda slanečka, dáte-li jí kornu na hygienický banán, aby neodnesla ze stavby naproti všem narovnané kachlíčky, protože jsou tak krásně barevné, a ta největší starost z toho, co ještě neznáte, z toho překvapení, které dnes přijde — protože vymyšlet překvapení, v tom jsou geniální. Kde je vlastně to štěstí, maminko, které jsi čekala, když jsi nosila dětátko pod srdcem?

Ty hloupá maminko: to je přece ono. Ta chvíle, kdy to malé nemehlo přijde ze školy, práskne knihami na židli, je zdravé, veselá a ukrutně nemotorné, to klukovské: nazdar, mámo! a ta užmoulaná kytička k Svátku matek, ten směšný slohový úkol, který píše za stolem, špulíc pusy a vyplazujíc jazyk, o skřivánku, který obveseluje svým zpěvem rolníka při těžké práci — to je ono. A snad někdy v noci, když na bílém polštáři, leží hlavička už podivně dívčí, plná půvabu mládí, koukáš maminko do tmy a říkáš si: vůbec to nevdá, že jsem už stará.

Ano — a to je také štěstí. Štěstí má divné tváře a vypadá jinak, než jsme snily.

Pak jednou jdete nakupovat s dcerkou prádlo a holka náhle zrudne, zbledne, něco má zřejmě na jazyku i na srdci, přešlapuje, sbírá odvahu a pak vyhrkne: mámo, směla bych si koupit támhle tu blůzu?

Tak — a teď už je to tady. Blůza se koupí, je to první kus šatů, po kterém ta malá ženuška zatoužila, máma vydá poslední peníze. Doma se točí děvče před zrcadlem, maminka se usmívá. Štafeta. Běž, má malá.

Návrat domů.

Takové je to, maminko. Co můžeš dělat, než strachovat se, držet palec, trnout, zažívat tisíc a jednu hodinu bolestné úzkosti za jednu hodinu pýchy a radosti?

Snad mi řeknete, že popírám vliv výchovy, že vzbuzuji dojem, že můžeme málo dělat. Povězte samy, můžeme něco jiného dělat?

Ale přece, můžeme mnoho dělat. Kdyby se mne někdo ptal, co můžeme dělat, řekla bych: milovat děti a nechat je na pokoji.

Snad se vám to na první pohled bude zdát málo. A přece je to nejvíc. Nechat milovaného člověka na pokoji vyžaduje největší sebezapření, největší moudrost a — největší lásku. Netvořte děti k obrazu svému, nerýpejte do nich zvidáním a otázkami, zbytečným opravováním: nechte je růst. Dejte jim prostor, dejte jim klid, dopřejte jim právo mít tajemství, dopřejte jim, aby cítily jinak, než my a myslely jinak, než my: a milujte je. Každé zvíře, každý strom musí růst v klidu. I děti nechte růst v klidu. Můžeme jim pomoci mnohem méně, než myslíme, neboť náš úsudek, zkušenost, naše rady a poučení nemohou příliš mnoho znamenat. Můžeme jim však pomoci mnohem více, než myslíme, neboť naše láska jim může mnoho znamenat. Život: to je práce, zklamání, nová naděje. Ale „s nadějí i bez naděje věčně se vracíme domů.“ Děti nemohou u nás zůstat. Mohou se jen vracet. Musíme je pustit, musíme umět zůstat samy, musíme umět zažít tisíc a jednu úzkostlivou noc. Ale pustíme-li je, vrátí se.

Pak už to budou ovšem dospělí lidé. Sednou si moudře

za stůl, máma bude staříčká, veselá a moudrá, děti jednou také nebudou dětmi, pak všechno pochopí a řeknou něžněji, než jindy: nazdar, mámo!

I my jsme se jednou vrátily.

věda a práce

Zdenka Wattersonová:

Naše plastická chirurgie

Rozvedená definice.

Plastická chirurgie je odvětví lékařské vědy, které si obralo za úkol nahrazovati operativním způsobem vzhled nebo funkci těch částí těla, které byly buď vadně v zárodku založeny neb ztraceny či později poškozeny. Dělí se na plastickou chirurgii, tak zvanou čistou, a na kosmetickou čili estetickou. Nelze přesně vymezit jejich definici, neboť často zapadají jedna do druhé a sami chirurgové nedovedou dnes říci, kde začíná jedna a kde končí druhá. Pro obyčejného čtenáře je však tato definice příliš abstraktní a bude jí třeba osvětliti hned na počátku konkrétními doklady.

Jsou na příklad děti, které se narodily se srostlými prsty, s rozštěpeným rtem nebo i patrem, s ušima, které odstávají, nebo s bradou, která ustupuje daleko dozadu. Oběti přijice nemají nosu, na tuberkulosní ruce jeví se ošklivá rána, která vzdoruje veškerému léčení, lupus zachvacuje organismus hrůzně vypadajícími otevřenými ranami. Vojákovi byla uštrélána brada a kus čelisti, závodník rozbil si k nepoznání obličej, mladá žena byla skalpována transmisí; jiné ženě zachytily rozpálené válce moderního žehličicího stroje ubohou ruku, která po zahojení zůstala zmrzačena a neohebná, k práci neschopná. Někdo si čistil rukavice benzinem blízko ohně a výbuch mu popálil obličej, jenž po zahojení proměnil se v žalostnou masku, která se bojí dne. Dívka je nespokojena tvarem svého nosu, padesátiletá žena nenávidí v zrcadle reflex vrásek a spadlých ústních koutků — to jsou namátkou naznačené defekty, čekající na ruku plastického chirurga. Tyto a mnoho jiných v tisíci variacích.

Poslání a úkoly plastické chirurgie.

Při slově plastická chirurgie vybaví se laikovi často nejdříve představa ješitných žen, které neváhají podstoupit jakési čínské tortury, aby se objevily a představily světu za nějaký čas nové, mladší a žádoucnější. Kdyby byl úkol plastické chirurgie vyčerpán takovými zákroky, nebyl by příliš veliký a vznešený. Na plastickou chirurgii třeba se však dívat jako na velice vážné, byť i mladé odvětví chirurgie, jejíž nejsilnější složkou je sociální poslání. Především a hlavně jde o to, aby pracovnímu procesu mohli být vráceni lidé, poškození tím či oním způsobem. Jejich případy jsou nejtragičtější. Dovede-li plastická chirurgie vrátit lidské ruce schopnost pohybu, musili bychom se jí hluboce poklonit, i kdyby již nedokázala nic jiného.

Veźmte tuto životu vrácenou ruku jako příklad, který leží na jednom krajním konci škály a druhý položme obličej, který se tak nepodařil, že se člověk proměnil v plaché zvíře, jež se vyřadilo z lidského společenství a je na obtíž sobě i okolí. Dovede-li dnes plastický chirurg vrátit nešťastného člověka kladnému životu tím, že mu s nekonečnou trpělivostí a dovedností doslova vystaví nový obličej, měli bychom mu vzdát vysoké pocty. Není zapotřebí zvláštní fantasie ani vyhraněného soucitu, aby si každý zdravý, vzhledný, dobře narozený a fysicky celý člověk po chvíli zamyšlení neuvědomil, v jakých hlubinách se musí potácet duše, stvořená k obrazu něčeho, co nemá někdy ani jména. Kdo by o tom pochyboval — a protože se tito nešťastní nepohybují mezi námi, abychom je viděli in na-

tura — nechť si prohlédne kteroukoli ilustrovanou knihu nebo brožuru současné plastické chirurgie.

Vývoj plastické chirurgie u nás.

Vyvinula se za války a ještě více po válce. Voják, zasažený válečným strojem, dovolával se němě lidskosti, a chirurg, přidělený vojenským nemocnicím, odpovídal, jak nejlépe dovedl. U nás i jinde byly zřizovány zvláštní stanice pro plastickou chirurgii, a jméno profesora Františka Buriána, tehdy přiděleného chirurga VII. armádního sboru, zůstane navždycky zapsáno do dějin naší chirurgie. V posledním roce války vyrostly mu v Temešváru pod rukama první záznaky, jejichž počet jde v novém Ústavě plastické chirurgie při vinohradské nemocnici do tisíců. Spravení vojáci vnesli naději mezi civilní lidi, a statistická křivka plastické chirurgie se začala pohybovat do výše, s níž už nespada. Za první letošní čtvrtletí, čili od 1. ledna 1933 do 1. dubna, vyznačuje číslice Ústavu 326 počet operativních výkonů, provedených profesorem Buriánem za asistence doktora Karsíka a doktorky Peškové. Ale ani tato číslice nevyčerpává celkový statistický stav naší plastické chirurgie. Máme dnes i jiné tři odborníky, z nichž bývalý asistent profesora Buriána, dr. Slunečko, sám provedl na 150 operací za poslední rok. Dr. Kubertová, která také asistovala u prof. Buriána, spolu s drem Wodakem mohla by se vykázat číslicemi na naše poměry překvapujícími.

Ústav.

Má svou historii, třebaže je tak mladý. Ideově vznikl už od roku 1924. Uskutečněn byl loni v listopadu budovou architekta min. rady Kvěcha a podporou ministerstva zdravotnictví a sociální péče. Dobré a velké věci asi rostou pomalu — a to, co vyrostlo za třináct let, je skutečně skvělé a formátu světového. Mít pro plastickou chirurgii zvláštní ústav je výhoda, která vysvitne nezasvěcenému lépe, uvědomí-li si, že operace a léčení jsou často procesy neobyčejně dlouhé, které si vyžadují celé osobnosti chirurgovy a na prosté izolace pacientovy: jsou případy, které nesnesou expozice na všeobecných nemocenských odděleních, a okolnosti, že pacient prožívá dobu svého ukřižování jen před očima lidí podobně prokletých, je lidštější, než si kdo dovede představit. Ústav jistě nečeká na plná lůžka: dnes jsou obsazena do jednoho a jak se dovídáme, noví pacienti jsou již přihlášení až do července. Jsou to muži, ženy i děti, celý jeden sál je plný malých trpělivců, kteří jsou napravováni a předěláváni všemožným způsobem a nesou všechny stavy léčení s trpělivostí, která překvapuje. Veliký význam ústavu je i v tom, že je otevřen výcviku nových chirurgů, jichž je tak třeba a kterých mají jiné, větší země již značný počet. Snad i u nás bude mít za poměrně krátkou dobu každé okresní město svého dobroditele, vyvíčeného pod dohledem profesora Buriána. Není nouze o návštěvníky z ciziny. Nyní studuje u nás americký chirurg Norris speciální obor rozštěpeného patra, byli u nás Italové, Španělé, Němci a Poláci, Jihoslované. Náš ústav stojí za podívanou, je jediným a největším ústavem plastické chirurgie v Evropě. Také pacienti přicházejí někdy zdaleka, přišli z Holandska, z Rumunska, z Itálie a Rakouska.

Příklad praktické demokracie.

Lidé sociálně nejslabší nemohou počítat s tím, že by našli pomoc u soukromě praktikujícího plastického chirurga. Mnoho lidí, které ústav přijal, aby na nich provedl znovu-vzkříšení, je z řad dělnických. Uvážíme-li, že všude na světě vyjadřují se ceny za velké plastické operace číslicemi se čtyřmi nulami, pochopíme sociální dobrodiní, kterého se dostane člověku zdarma léčenému. Je jisto, že i tento fakt přispívá k lepší náladě a dobré spolupráci, kterou musí pacient vyvinout, aby prošel nejrůznějšími stupni, z nichž některé připadají zdravému člověku přímo dávčské, jak se dočte čtenář později.

Než se ústav pro plastickou chirurgii dočkal uskutečnění,

provzovala se plastická chirurgie v Jedličkově ústavě, a jméno profesora Jedličky, které je synonymem pro lidumilnost, bude i zde vždycky vděčně vzpomínáno. Vůle byla dobrá, ale místo nestačilo potřebě. Provzoval tak velké umění v nájemném domě, jehož operační místnost vznikla z adaptované měšťanské kuchyně — to zní dnes, když člověk vidí dva vzorné sály ústavu, jako vtip. Ostatně veliká část operací musila být tehdy prováděna v Pražském sanatoriu v Podolí a pacienti musili být po operaci převáženi k Jedličkovi na Pankrác.

Jak se to dělá.

Ano, jak se to dělá. Těžký úkol vysvětlit jasně a prostě to, co dnes naplňuje tisíce svazků učených knih. Jak to vysvětlit bez obrázků a fotografií, bez slov zbytečně drastických?

Člověk nezasvěcený a poněkud naivní má — a nesmíme se divit — o pochodech plastické chirurgie velmi nejasné a hlavně docela neúplné představy. Vypadá to někdy asi tak, že se mu symbolisují kusem odpreparované kůže, která se přenesla někam jinam. Často je tomu opravdu tak. Ale co nesčetných jiných věcí se děje kolem takového prostého zákroku, není možno v reportáži ani naznačit. Zjednodušeno na docela věcné schema, znělo by to snad takhle:

Chirurg rozeznává plastiku pomocí volné transplantace čili přenosu tkáně u téhož individua (autoplastika), s individuem na individuem stejného druhu (homoplastika) a na individuem různého druhu. Ukázalo se bezpečně, že se poslední dvě plastiky musí omezit zatím a snad navždycky na laboratorní pokusy. Jen autoplastika dává bezpečné výsledky, a to ještě jen tehdy, když je část, která se přenáší, spojena po dobu přenášení s mateřským místem, z něhož je vyživována. Nerozumíte? Tedy jinak:

Při takových případech odřízne se slabý nebo silný kus kůže tak, aby zůstal v biologické souvislosti jednak s místem, z něhož je odříznut, jednak aby navázal nové spolubytí s místem, na které je přenášen. To znamená, že je člověk, procházející prvním stadiem transplantace na dva až pět týdnů připoután sám k sobě pomocí kusu kůže, obyčejně sbalené do jakéhosi válečku, jemuž byla ponechána živná ceva, a který je sešitý po délce. Pod ním hojí se zatím rána, jejíž okraje byly buď sešity nebo byla na ni transplantována volně kůže, vzata z jiné části těla.

Drastickou, ale pro pochopení užitečnou představu si udělá čtenář, představí-li si na příklad, že pacient, procházející plastickou operací ztracené tváře, má odříznutý kus kůže na paži, jejíž volný konec, (kterému se odborně říká stopka), je přišit k přírůstání na připraveném místě tváře, zatím co je celá, v sádře a obvazu, fixovaná ruka na několik týdnů vytažena do nepřírozené a s počátku ovšem velmi bolestné polohy. Teprve, když se kůže docela přihojí, je odříznuta od mateřského místa, váleček je znovu rozříznut a kůže je přišita na patřičné místo. Tak vypadá zjednodušené schema lalokové plastiky. Není snad místa na těle, kde by se jí nedalo v nějaké obměně použít. Nedovedete si však představit, že by bylo možno naříznout kus kůže na břicho a připojit k tváři. A přece chodí po světě určitý počet lidí, kteří byli tímto způsobem spraveni.

Plastický chirurg zachází s kousky lidské anatomie jako s materiálem, který se mu poslušně podrobuje pod rukou, a v tomto případě dostane kůži s břicha až ke krku pacientovu jakýmsi píďalkovým postupem: lalok břišní kůže se nechá stopkou přihojit o něco výše, až k místu, kam dosáhne. Když se tam přihojila, odřízne se na druhém konci a přišije jím k uměle způsobené ráně zase o kus výš. Tak pokračuje, až se dostane „píďalka“ do patřičné blízkosti místa, které čeká na plastické opravení.

Jsou to záznaky, kterým laik ovšem nerozumí, tak jako mnohému jinému, ale bez nich si nelze udělat představu o tom, co taková moderní plastická chirurgie jest. Plastické laloky prorůstají ústy do otevřeného patra, které vyplní a učiní schopným funkce a pacientu se vrátí lidský hlas, lalokovou plastikou bylo napraveno na tisíce nosech, co nemoc nebo nehoda pokazila, z kožního laloku vzniká

nový prst nebo se jím pokryje stopa po ráně, vzniklé extirpační rakovinového místa, prostře se po místě, které musilo být vyříznuto, aby byla odstraněna zohavující, vtažená jizva, vzniklá těžkým popálením. Pod kus kůže odříznuté třeba na dvou stranách na břiše prostrší se ruka, jejíž hřbet byl krvavě poraněn, takže s něho byla sedřena kůže i s kusem masa, jako do rukávniku, a v klidu tichých dnů a nocí přirostou k sobě kusy stejnorodého organismu. Kůže je pak odříznuta od břicha a po další etapě zmodelována jako kus výtvarného materiálu rukou, která je dovedná jako ruka sochařova, — a vida, člověk se může vrátit k své práci a i na svoji znovuzrozenou ruku se může podívat bez odporu.

Ale bylo by naivní myslet si, že kus kůže spraví na člověku všechno, co bylo zničeno drtivou silou stroje nebo co příroda prostě zapoměla dodělat. Kůže je jen jedním druhem organismu, jehož se při těchto velkolepých správkách používá. Ještě je tu kost a chrupavka, je tu stehenní povázka, je tu tuk, vazivová blána, šlachy, cevy a nervy a ve vzácných případech dokonce i orgány.

Ano, vím, že to spíš vypadá, jako by člověk popisoval Rossumovu fabriku na roboty, ale je to holý, fantasii neozdobený fakt. Čerta by byla platna lidem celá plastická chirurgie, kdyby tu nebylo trámů a trámečků, které by dovedly celé umění podepřít. Pod pořádný nos patří pořádná podložka, a dobrá a energická brada je obrazem své tvrdé čelisti. Když dělal Pán Bůh Evu, už musil dobře vědět, že jsou žebra k leccemus dobrá. Většina chrupavek, jichž se používá jako trámů, kolem nichž se modeluje dobrý povrch, pochází z pacientova vlastního žebra. Z chrupavek se dělají umělé články zkomolených prstů, umělé uši, lícní kosti. Kam patří chrupavka, v tom se plastická chirurgie světa neshoduje na sto procent. Ale jisto je, že pečlivě a promyšleně ořezána, vymodelována a zašita třeba pod kůži čela, srůstá s ní bezpečně, aby pak byla lalokově transplantována jako hlavní stavivo na místo, kde má být nos, a že za poměrně krátkou dobu vrací se pacient domů s nosením klasických linií. Chrupavka, která má i tu přednost, že se dá bez velkých obtíží modelovat, vrůstá bezpečněji do organismu než kost, poněvadž kost má větší nároky a je takový hlupák, že se v organismu dokonce poněnáhu rozpouští. Že je pro chirurga snazším úkolem odebrat kus chrupavky žebernímu oblouku než odřadit kus kosti bérkové nebo kyčelní, je zřejmé.

Pruhy, vyřezané ze stehenní povázky slouží k tomu, aby se jimi vyzdvihovaly a zavěšovaly skleslé partie obličejů, na příklad oko, víčko nebo ústní koutek. Stávají se jakýmsi umělými šlachami, které jsou spásnými lany pro ochrnuté lidi. Operace, které končí vyléčením obrny, patří k nejzávažnějším. I šlachy samotné lze volně přesazovati a nahrazovati jimi ztracené části jiných šlach. Jen svalstvo se nehodí pro volnou transplantaci, jako plastický materiál hodí se jen jako část kožního laloku.

Tuk je důležitý jako dobrá vycpávka, třebaže se částečně vstřebává. podkládají se jím tak zvané vtažené jizvy, vyplňují se jím chybějící části obličejů, obalují se jím šlachy a nervy. Bez tuku by v plastické chirurgii jistě něco chybělo. Jako trámův používá se, hlavně v cizině, něčeho, co nepochází z lidského těla: slonové kosti. Jsou však i v cizině chirurgové, kteří ji odmítají.

Detailní práce.

Špatně by to dopadalo, kdyby po tomto chirurgickém stavitelství složil chirurg ruce a poslal pacienta domů. Když se tyto hrubé tvary zahojily, nastává pravá jemná a vskutku výtvarná práce plastikova. Kůže a sval, který se spojil znovu s člověkem, musí být přiveden do formy pokud možno estetické. Nebylo-li za války časově ani technicky možno, aby byl každý voják vycislován až do konce, dnešní mírová plastická chirurgie hraje si láskyplně s každým člověkem, aby se mu pokud možno vrátila nejen funkce, ale i vzhled. Každý chirurg musí dopodrobna znát vlastnosti tkaniv, musí vědět, kolik případně na smrsknutí a

vstřebání, musí vědět, jak to dopadá s tkanivem, když se rána hojí. Proto se musí vždycky transplantovat všeho víc než méně. Když zbylo po přihojení víc než sluší, odampuje se něco z vnějška nebo z vnitřka, až vznikne tvar, který uspokojuje. Uhladí se jizvy, odebere se kůže i sval. Protože není kůže všude na těla stejné barvy, stává se, že je nový tvar bledší — a tady přichází k dobru technika barevného tetování trvalými barvivy z neškodných železitých zemin. Vymoženost velmi moderní a potěšitelná, protože kůže, která se liší od okolí, vzbuzuje nepříjemnou pozornost.

Čistá chirurgie by v principu vykonala své dílo, kdyby nahradila funkci a doplnila necelého člověka na člověka celého. Že si hledí i stránky estetické, je kulturní přídavek k dílu. Neboť dělat z lidí nehezkých lidí hezké je skutečným úkolem druhé větve plastické chirurgie, chirurgie estetické či kosmetické.

Chirurgie estetická.

Není tomu tak dávno, kdy se lidé-pacienti i chirurgové, musili hájit před světem ze smrtelného hříchu světskosti a povrchnosti. Nechat si vvhladit vrásky a udělat rovný nos z orlího atd., bylo nevážené žertování, na které se dívala věda, hlavně vousatá, svrchu. Dnes se situace na světě a ovšem i u nás změnila. Plastický chirurg-kosmetik má své dobré a vážné místo mezi ostatními. Dnes je obecně známo, že žijeme ve světě, ve kterém trpí mnoho lidí komplexy méněcennosti a nejrůznějšími fixními představami. Freud pomohl estetické plastické chirurgii bezděčně na nohy. Všechna města, která jsou nebo se pokládají za metropolitní, hostí jednoho nebo i velký počet dobrých vil, jež lehkým dotekem malého nožičku alespoň částečně, ne-li docela, mění osudy lidí.

Estetických operací přibývá takovou měrou, že se dá soudit, že se stanou zanedlouho vezejdším chlebem. Amerika, z mnoha pochopitelných důvodů, má veliký náskok, dnes tam praktikuje estetickou chirurgii na 250 mužů a žen, znamenitě a méně znamenitě, jen v New Yorku jich je přes padesát. U nás připadají na Československo čtyři odborníci prof. Burián, dr. Slunečko, dr. Kubrtová a prof. Wodak. Je zajímavé vědět už předem, že z lidí, hledajících zkrášlení, připadá alespoň 40% na muže. Co se zlepšuje nejčastěji? Nosy. Odstraňují se vrásky a provádějí operace prsů.

Nechat si udělat jiný nos je zákrok relativně velmi lehký. O něm toho laik také ví asi nejvíce. Je to tajemství, o kterém nelze dlouho pomlčet. Moderní estetická plastika provádí se ovšem zvnitřka nosu, takže odpadají zohavující jizvy. Používá se nožiček, nůžiček, pilníků. Lokální umrtvení dovoluje, aby byl celý zákrok vykonán naprosto bezbolestně, ani později není bolesti. Jsou pacientky, které se dívají během celé operace do zrcadla, jde-li na příklad jen o vnitřní odpilování koštěného hrbolku. Rekonvalescence trvá poměrně velmi krátkou dobu a výsledky jsou neočekávané dobré. Vypínání kůže děje se několika způsoby, z nichž je laikovi nejpochopitelnější odstranění části kůže u uší a pak sešití volných okrajů. Poměrně lehké jsou i korektury ušních boltců. V Americe odvážili se poslední dobou dokonce k náhradě celého boltce — pacient si po dohodě s chirurgem prostě vybere, jaké ucho chce mít, a pak se přistoupí k práci. Z chrupavky, odebrané ze žebra, vymodeluje se dokonalá kostra boltce, z krku se vyřízne kus kůže a volně se přenesa a vymodeluje přes tvar chrupavky. Staré ucho se uřízne a zbrusu nové se přišije na ránu. Na místo, kterému byla odňata kůže, transplantuje se kůže se stehna — a přes to, že to zní jako žert, chodí už po Americe mnoho žen i mužů s ušima docela jinýma, než měli.

Plasticky se upravují nepravidelnosti tváří, tváře svíslé nebo přetučnělé, zaječí pysky, příliš velká nebo příliš malá ústa, rozšiřují se oči, transplantují se obočí pomocí proužků kůže, vyříznuté z vlasaté části hlavy, seřezávají se mateřská znamení, nádory a bradavice, zmenšují se velké nosy a zvětšují malé, břicha a lýtka se zbavují přebytečného sádla, na které neplatí žádná metoda hubnutí, zmenšují se velké kotníky na nohou, a chirurg si vůbec hraje s lidským

tělem od případu k případu, jako by měl před sebou hliněnou sochu.

U nás nedochází k tak velkým extravagancím, ale v New Yorku a v Hollywoodu nezná fantazie mezí. Také Paříž by mohla mluvit o neuvěřitelných případech sochařství lidské tkáně. Jsou prognostikové, kteří věří, že plastická estetická chirurgie bude tak samozřejmým úkazem jako zubní lékařství a že si lidé navyknou dělat se svým zevnějškem to nejlepší, co se dá. Snad se toho dožijeme. Mladé vědy letí vzhůru jako raketa.

Rekonvalescence.

U složitých a někdy velmi těžkých případech čisté plastické chirurgie je slovo rekonvalescence velmi elasticke. Je mnoho spravování, které prochází mnoha etapami a vyžaduje naprostého odpočinku i přerušení tak, aby příroda mohla konat své dílo; je třeba často mnoha a mnoha zákroků, než chirurg může s dobrým svědomím říci: ita, missa est. Záleží také mnoho na tom, jaké možnosti dává tělesná podstata pacientova. Složení krve, celá složitá otázka tak zvané tolerance, hraje velikou úlohu. Pacient se musí vracet ve více méně pravidelných etapách k opravám, kterých bývá na tucty. Příklad Turkův je naší veřejnosti obecně známý. Naproti tomu probíhá rekonvalescence při zákrocích jen plasticko-kosmetických někdy velmi rychle a v některých případech ani nezabráňuje společenským stykům — nevádí-li pacientově ješitnosti obzav. Na normální opravu nosu není třeba obětovat víc než týden až deset dnů.

Čeho se lidé nejvíce bojí?

To je otázka, která vyvolává nejvíce překážek a staví se v cestu rozhodnutí. Slyšela jsem od odborníka, že nejvíce a nejčastěji bojí se lidé před estetickou operací injekce. Je to asi podobné jako při strachu u zubního lékaře. A pak se bojí, že to nedopadne dobře. Bojí se bolesti při zákroku. Bojí se, že to bude stát moc peněz.

Na každou otázku je odpověď. Práce, prováděné odborníkem, dopadnou obyčejně velmi dobře. Kdo je tak bláhový, že dá přednost šarlatánství, musí mít odvahu nést následky. A šarlatáni jsou po celém světě. Odborník dovede věcným předběžným výkladem zahnat zbytečné strachy, a nevím, proč by se mu nemělo věřit. Dovede zahnat i strašáka vysokých cen. Ostatně ceny se řídí, jako u všech humánních specialistů, podle hospodářského stavu pacientova. Snad se dá mluvit i o tom, že se ze tří nul mohou stát dvě. Nejlacnější je oprava boltců, nos nemusí být nejdražší, vrásky odstraněné určitým způsobem mohou být dražší, než by si laik představoval. Co stojí velká plastická úprava prsu nebo čisté plastické zákroky a léčení, nelze říci, na celém světě existuje asi tajně zednářství chirurgů, podle kterého se cena může pohybovat od nuly až do deseti tisíců. Ostatně, jaké by tu mělo být měřítko na to, když chirurg vrátí člověka kladnému životu? Nelze si představit, že by se vážné zákroky prováděly bez vědomí a schválení pacientova. Fakt je, že se mnoho lidí zbavilo života pro nevyléčitelnou nemoc nebo znetvoření, ale nikdo si nesáhl na život, i když po těžkém úrazu nedopadlo léčení podle jeho ideálních představ.

Jak snadná může být menší kosmetická operace dovedeme si představit podle toho, jak odpověděla nedávno jedna pacientka chirurgovi: „Nebylo to ani tak nepříjemné jako trvalá ondulace.“ Nesmíme si však představovat všechny zákroky tak příjemné. To by ubíralo plastické chirurgii na věrohodnosti. Ale Eva už má dlouhou tradici a za svou krásu dovede trpět. Něco za něco.

A některé zajímavosti z ciziny.

Spíš jen sensační, než aby nám tu šlo o řady neuvěřitelných, jen odborně zjištěných případů. Že existovala nebo snad dokonce existují v Americe tajná sanatoria, v nichž se dávají předělávat gangsteři, aby mohli zase nerušeně provádět své spády bylo právě nedávno oficiálně zjištěno.

Ostatně náš starý známý, Dillinger, byl změněn profesionálně dvakrát — a nadarmo. Ale i tato hůl má dva konce: v Americe se začíná věřit, že kdyby se udělali lidem, postiženým odpuzujícími tělesnými vadami nové obličejové atd., že by tu byla dána psychologická možnost, aby se z nich, jinak tíhnoucích k vyvrhelství, mohli stát slušní občané. Myšlenka nová a jistě sensační, zbývá ještě vyčkat, jaké ponese ovoce. Protože se v Americe víc než v jiných zemích žádá, aby ženy, které přicházejí do styku s publikem nebo je přímo baví (tanečnice, dívky v barech, divadlech, ve filmu atd.) byly alespoň standardně vzhledné, uchylují se víc, než kde jinde, k plastickým chirurgům, kteří je opravují. Na Broadwayi existuje lidumilný plastik, který provádí všechny operace tak říkajíc na běžícím pásmu. Dobře, a hlavně se sociálním pochopením, na splátky a velmi lacině. Je u něho jak na pražském mostě.

Máme to dobré.

Ale skončeme doma. Naše vážná česká plastická chirurgie je důkladná a skutečně na vysokém stupni. Slibuje, že splní všechny naděje. Třebaže se tu snad nevymýšlejí nové metody, zdokonalují a modifikují se metody staré a pracuje se na výši doby. Shovívavě usmívat se nesmí se jí dnes u nás nikdo, ledaže by si chtěl dát svědectví předpojaté tvrdohlavosti. Vždyť se několik lidí horečně snaží, aby bylo poslání naší plastické chirurgie hodno svého významu opravdu kulturního. Reportáž, která se musila vyvarovat všeho učeného a odbornického, ztěžá dovede povědět ve zkratce o této vědě všechno, co by si zasloužila.

dopisy

K čemu je komunistická strana?

I.

Vážený pane redaktore,

dovoluji si přispěti k debatě o komunistech a myslím, že Vás budou tyto řádky zajímat také proto, že je píše Maďar, který propaguje myšlenku demokracie a státotvornosti na území obydleném Maďary, a který tam měl možnost spatřit, co a jak komunisti dělají dobře neb špatně.

Na tom území propagují právě oni nejvytrvaleji myšlenku demokracie a potírají paniku a defetizmus, šířené sbratřenými stranami Eszterházyho, Hlinky i Henleina. Poukazují při tom samozřejmě také na naše spojení (jejich nálepky, kde byla označována letecká cesta z Ruska a Francie k nám, měly ohromný úspěch). Není divu, že Sovětský svaz uvádějí při tom také, vždyť je to náš spojenec, a komunisté mimo to se staví také za myšlenky, které v Moskvě vládou. Mají za to, že tyto jsou lidstvu prospěšné. A také proto jsou pro naše spojení s Ruskem. A když takový stoupenec KSČ. je přesvědčen, že ten — který skutek Moskvy slouží lidstvu, nemohu mu míti za zlé — i když jsem třeba opačného názoru — když to chce prosadit. Platí to tím více dnes, když ona moskevská vláda skutečně zájmy našeho státu zastupuje. A zde bych poznamenal jemný odstínec: v Moskvě je, pane „komunisto“, vláda, která tam vládne, a nikoliv, „která se snaží panství udržeti“.

Podle všeho mám dojem, velevážený pane redaktore, že p. „komunista“, který Vám píše, je stoupenecm Lva Trockého. Utvořil jsem si ten soud z toho, jak následuje po pomlouvání sovětské vlády a stanoviska zdejších komunistů sdělení o špiclovství komunistů, obzvláště ve Španělsku. Vytýká jim asi zatýkání trockistů a opozičníků. Jsem vzdálen toho, abych chtěl rozhodovati o sporech a rozumkářství mezi jednotlivými sektami marxistů, mám ale za to, že trockisté svojí činností (bouře v Barceloně v roce 1937) zeslabují vládu lidové fronty, a

i když jejich úmysl vyplývá z „hluboké marx-leninské analýsy“, jejich efekt posloužil Francovi. Komunisté je ovšem zatkli, protože poznali, že musí pracovat pro demokracii a ne pro bolševismus. Že demokracii mají asi (myslím si aspoň) za přechod k socialismu — to říkají také sociální demokrati.

Je hodně zajímavá konečně jedna věc. Pan „Komunista“ přímo vytýká poslanci Gottwaldovi, že před několika roky chodil do Moskvy sice studovat, jak zardousiti buržouy, dneska ale již tam nechodí. Mám silné podezření, že p. „Komunista“ tenkrát ještě také do KSČ. patřil, je však hodně zajímavé, že já, který podle těch ideí bych měl být snad také zardousen, nikterak to od p. Gottwalda nereklamují, nýbrž si vzdechnu: zaplať Pán Bůh, už také Gottwald má rozum.

Nemyslete si prosím, velevážený pane redaktore, že já komunistům nic nevytýkám. Je u nich hodně věcí, proti kterým se nesmlouvavě stavím. Ale poznal jsem, jak na Slovensku a Podk. Rusi poctivě propagují demokracii a jak se snaží vykonat záslužnou práci pro mír. Jsem přesvědčen konečně, že strana o 30 poslancích nesmí být dnes vyhozena z té práce, v které máme být jednotni, z práce pro mír a demokracii, pro svobodnou existenci Československé republiky.

Znamenám se Vám, pane redaktore, v hluboké úctě a děkuji Vám předem za otištění těch řádků. *Vilém Frei.*

II.

V Bratislavě dne 6. května 1938.

Velevážený pane redaktore!

Jako dlouholetý předplatitel „Prítomnosti“ (německé národnosti) a nadstranický člověk pokrokových názorů dovoluji si udělati několik poznámek k diskusi — nebo lépe polemice — vedené v Vašem listu, o smyslu komunistické strany.

Nepokládám za správné, zabývatí se zde názory jednotlivých pisatelů. V celé této polemice vládne tón osobní hořkosti, který se svou nevěcností neliší od komunistického tisku a způsobu diskutování funkcionářů této strany.

Přes to, že část věcných poznámek v diskusi jest zajisté správná a přes to, že i já nesouhlasím s celým ovzduším a politickou metodou komunistické strany, považují za potřebné poukázati na kladné stránky, jak se jeví konkrétně v politické realitě.

Bez ohledu na to, že politika jednotlivých komunistických stran je mimo jiné také určena politickou situací Sovětského svazu, je realitou, že československá komunistická strana má dnes kladné stanovisko k Československé republice a k jejímu demokratickému řádu. Myslím, že komunistická strana na tomto stanovisku (nebo chcete-li „taktice“) bude trvat tak dlouho, pokud zde máme demokracii, dokud náš demokratický stát bude ohrožen imperialismem fašistických států. To je fakt, s kterým nutno počítati, a ostatní demokratické živly našeho státu byly by úplně zaslepeny, zamítaly-li by tuto pomoc v boji čl. demokracie proti vnitřnímu a vnějšmu nepříteli.

Když jednotlivci předpokládají, že komunistická strana to s tou obranou demokracie nemíní vážně, přece zůstává skutečností, že její řečníci a její tisk horlivě propagují obranu státu a demokracie. Mluvte s kterýmkoliv členem neb stoupencem komunistů. Zajisté Vás ihned ujišťuje svou bezpodmínečnou ochotou hájiti vlast za všech okolností. I kdyby se předpokládalo, že komunistická strana jednou obrátí svou po-

litiku o 180°, přece zůstanou účinky a výsledky této propagandy.

Právě příklady nejbližší minulosti ukazují jasně, že komunisti v době nebezpečí nechávají stranou všechny stranické zaujatosti a že se staví bezvýhradně do obranné fronty. Ukazuje to Španělsko, kde je vláda s převážným vlivem sociálně-demokratickým a liberálně-měšťáckým. Ukazuje to Čína, kde se dali komunisti ve chvíli nebezpečí k dispozici maršálu Čankajšekovi, který byl dříve jejich urputným utlačovatelem.

Každý vojenský odborník potvrzuje hodnotu mezinárodních brigád ve Španělsku, které se z převážné části rekrutují ze stoupenců komunistických stran. Stejně tak jest obecně známý důsledek zasahování 8. čínské (bývalé rudé) armády v čínsko-japonské válce. Ukazovalo se, že komunisti se všude podřídili nekomunistickému velení, že jsou výbornými, ukázněnými vojáky, a že mají ve vysoké míře to, čemu vojenská doktrína říká „mravní hodnota“.

Jsem přesvědčen, že ve chvíli nebezpečí budou jednat komunisti i u nás tak. To není snad jen můj soukromý názor. Poukazují na prohlášení francouzského ministerského předsedy Daladiera — dlouholetého ministra národní obrany — zajisté kompetentního činitele, který se vyjádřil, že nevidí důvodu pro vyloučení komunistů z vlivu na vládu země, když jsou titíž komunisti dobrými vojáky Francie.

Mimo to má komunistická strana ještě jedinečnou přednost. Sdružuje v sobě příslušníky všech národností našeho státu. To je dnes větší aktivum než kdysi dříve.

Svými poznámkami nedotkl jsem se přímo otázky existence komunistické strany a nechtěl jsem to dělati. Realita je, že komunistická strana existuje, že má a bude mít větší nebo menší počet věrných stoupenců. S touto realitou nutno počítati již proto, poněvadž za dnešního stavu v socialistickém táboru nelze očekávati dobrovolné rozpuštění komunistické strany. Nemají tedy smysl poznámky o smyslu této strany.

Zdůrazňuji ještě jednou, že nejsem ani komunistou ani členem jiné strany a že jsem vůbec politicky nečinný. Záleží mi však tak, jako každému jinému zastánci humanistických a sociálních ideálů na zabezpečení tohoto státu a proto považují za nezbytné semknutí všech sil, které mají na dosažení tohoto cílu zájem. K těm patří dnes nesporně i komunisti. Není proto účelné, psáti o tom, co by mělo být, kdyby . . . nebo co by se stalo, kdyby . . .

Komunisti projevují dnes i v praxi kladné stanovisko k demokracii a jsou proto spojenci všech demokratických a mírumilovných v naší republice proti vnitřnímu (a to nejsou jenom Henleinovci) a zahraničnímu nepříteli.

Myslím proto, že v dnešní době měli bychom se držeti kladných stránek věcí. Nechci tím říci, že má přestat každá věcná kritika, nemá se však kritisoati tam, kde není co kritisoati — jen „art pour l'art“ — a kde jsou odhodlané síly k zachování toho, co všichni milujeme. *Demokrat.*

listárna redakce

Univ. prof. dr. Jiří Horák nás žádá, abychom konstatovali, že není totožný s Jiřím Horákem, autorem článku „Kdo je to Sidor“, což tímto činíme. *Redakce.*

*Los třídni loterie
potirá pesimismus*

1.500,000.000 Kč až dosud
vyplatila státní pokladna jeho výhercům!

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

19

Josef Hora:

ZLOMENÝ VERŠ

Zlomený verš, jen plátke květu,
jsem našel ve svých papírech.
Po letech! Lehce zachvívá se,
zapomenutý, v divné kráse,
jakoby prška světlometu
mi v noci zatajila dech.

Kdo se to tenkrát blížil ke mně
a jako stín se rozplynul?
Zlomený verš. Tři, čtyři slova...
A slyším krok a cítím znova,
jakoby nad zelení země
dnes posel vítr ke mně dül.

Ze sbírky Domov, jež právě vyšla.

NOVÉ KNIHY

JOSEF HORA: DOMOV. Nová básnická sbírka Josefa Hory Domov, jež právě vychází jako dvacátý šestý svazek sbírky České básně, bude pro čtenáře poesie Josefa Hory překvapením. Autor „Strun ve větru“, jež vyslovily tak intenzivně metafyzické tajemství času, klasicky harmonické a slunečné „Italie“ i mámiového „Tvého hlasu“, se ještě nikdy neponořil tak hluboce do života své doby, do dění světa, ohroženého válkou i svého národa, prožívajícího znovu chvíle svých úzkostí a nadějí. Autor „Domova“, sbírky, jejíž nezapomenutelná závěrečná báseň „Zpěv rodné zemi“ zní naplno hudbou a písní domova i řečí jeho pohnutí: dějin, mluvících k nám povzbudivými i statečnými slovy, přiřazuje se tu k těm našim velikým básníkům, kteří dovedli opravdu synovsky oslovit rodnou zemi, promluvit ke všem těm, kdo na ní žijí, povznést je a povzbudit ve víře v krásnější příští národa i v životadárnou moc jeho kultury a duchovní velikosti. „Věčný hrbitove, / věčná kolébko, v tmách zavěšená, / z jámy morové / stokrát k slunci rozkvetla jsi zas / jako žena plná krás, / tisíckrát jsi počala a nesla / děti na klíně a v polích klas“, tak apostrofuje Josef Hora svou rodnou zemi, aby dal ve verších své sbírky plně zaznít své víře v nezníčitelnost a bratrskou soudržnost našeho národa i všech jeho sociálně a duchovně osvobozených sil. „Domov“ také přináší v první své části, nadešpané „Pozdravy“, řadu překrásných elegií a ód na velké a vůdčí zjevny naší kulturní tradice národní, K. H. Máchu, Jaroslava Vrchlického, F. X. Šaldu, T. G. Masaryka, elegií a ód, jež nám zároveň nezapomenutelně i svrchovaně evokují jejich duchové portréty. Spolu se závěrečnou básní „Zpěv rodné zemi“ tvoří „Pozdravy“ vlastní profil knihy, která v oddíle „List za listem“ přináší i řadu čísel lyricky intimní. Ale i tu zní verše, z nichž hovoří vzrušeně hlas doby, tucha katastrof i zase vášnivý přízvuk víry v příchod „království, v něž věří dobří jen“. Úhrnem lze tedy říci, že „Domov“, přinášející několik kouzelných čísel lyricky in-

»Německý socialismus« jako program sudetoněmecké strany

Při myšlenkové či spíše citové povaze hnutí, které představuje „německý socialismus“ sudetoněmecké strany, jest nesmírně obtížná rozprava a ještě obtížnější dohoda při jakémkoli problému. V demokratickém státě pak s individualistickým základem hospodářského pořádku je toto solidaristické hnutí totalitní ovládné z jediného bodu vůdcovy vůle stálou starostí státu, protože jest myšlenkově cizorodým organismem.

Karel Engliš (Závěr brožury téhož jména)

timní, v nichž se rozhovořila hudba vzpomínky a zazněly znovu zapomenuté verše mládeži, apostrofované jako prška světlometu a poselství vánku, je poesii vroucí víry v životadárnou i tvořivou moc naší národní kultury. Cena sbírky je 15 Kč.

KAREL ENGLIŠ: „NĚMECKÝ SOCIALISMUS“ JAKO PROGRAM SUDETONEMECKÉ STRANY. 112 stran.

Ve dnech, kdy vrcholí otázka řešení československo-německého problému, přichází jako na zavalanou guvernér Národní banky čsl. dr. Karel Engliš s pronikavou studií, v níž kriticky rozbírá a hodnotí oficiální hospodářský program sudetoněmecké strany, který jménem strany přednesl dne 20. února t. r. její vynikající národohospodář dr. Janowsky v Teplicích-Šanově. „Program strany je jako smýšlení člověka. Máme-li jednat se stranou (nebo s člověkem) musíme znáti její smýšlení; známe-li je, víme, jak se v tom kterém případě zachová a jakým směrem půjde její úsilí“, říká v závěru své knihy dr. Engliš, aby tuto svoji poslední práci odůvodnil. V tomto svém rozboru Engliš jasně dokazuje, že po stránce hospodářské Henleinova strana má všechny znaky hnutí revolučního, které je vybudováno ne na přísné rozumových úvahách, nýbrž převážně na momentech citových jako náboženství. Cena studie je 6 Kč.

PAVEL EISNER: OTOKARA FISCHERA PŘEKLAD FAUSTA. Několik dní po úmrtí Otokara Fischera došlo k znovuvydání Goethova „Fausta“ v překladu Otokara Fischera; a to opět u Borového ve vydání zvláště krásně vypraveném a opravdu z poslední ruky, neboť Otokar Fischer tu provedl revisi Fausta ze svého patnáctisvazkového vydání Goetha z r. 1928.

Zlepšení textová jsou velice početná a poučná. Začínají hned u prvního verše „věnování“, kde došlo ke gramatikálnímu zlepšení, dotýkají se „věnování“ v dalších 2 verších, aby se pak rozdělily na celé dílo; vždy a všude s plným smyslem, aniž by někde byl porušen charakter překladu.

Člověk čte znovu a znovu a po-

kouší se udělati si úsudek o vlastním významu tohoto překladatelského činu. Fischerové dílu přechází jeho vlastní překlad „Urfausta“ a dva, případně přihlíželi se k prvnímu dílu, tři překlady „Fausta“ samotného. Fischerův daleko nejdůležitější předchůdce jest veliký Jaroslav Vrchlický s úplným překladem obou dílů z r. 1890. Vrchlický řešil svou úlohu výhradně musikálně, jak vůbec celý jeho způsob; předvádí takřka celé dílo od pátého aktu druhého díla, od tohoto největšího operního finale světové literatury; předestírá kouzelný svět a operu ve verších, jazykové umělecké dílo, využívající se v románské výřečnosti a v rozplývavém arioso, dílo, které smazává obrysy a dává jednotlivému slovu, jednotlivému verši, ustoupiti do pozadí, dílo, pracující v širokých plochách účinně — smyšlené atmosférické faustovské drama musikální, freska a romanticko-románská opera. Jelikož obrysy jsou tak širokoploché, zkracuje se všechno v pojetí časovém; arcivrchlický nic nezkracoval, přeložil všech 12 tisíc veršů, třeba výsledný dojem je asi 6.000 či 3.000 veršů.

Také Fischer nepřekládá více veršů než má originál. Ale těchto 12 tisíc veršů účinkuje u něho jako 12.000, je jich plných 12.000. U Fischera oproti Vrchlickému jest všechno dramatické a dialektické plně využito a proto využito, poněvadž bylo vychutnáno, totiž dodatečně prožito. A sice jinak nesrovnatelně hlouběji a osudověji, než u prvního překladatele Fausta u nás, jímž byl divadelní démon Jos. Jiří Kolár, a zejména docela jinak než u Vrchlického, který nemohl rozpory rozeklaného já Faust: Mefisto, jež Fischera vzrušují v prapodstatě všeho bytí jinak chápat než jako krásnou výřečnost. Více to právě pro něho nemohlo být: du gleichst dem Geist, den du begerist.

Ale to ještě zdaleka není celý rozdíl mezi Otokarem Fischerem a jeho předchůdci. To právě ze všech velkých básnických děl nejněmětější dílo jest Quodlibet (snůška) z celého světa sehnanych postav, myšlenek, jevišť, scén, ono jest programové a demonstrativně uni-

versalistické, začíná německým středověkem, koření i době antické, končí Nanebevstoupením od Danteho inspirovaným jako praktické mysterium, které má své dějiště na katalánském Montserratu; v pravidelné souběžnosti jde s tím monstrosní přehlídka výraznosti a hodnot výrazových — Evropa, celý svět věci již ve veršových formách Fausta, a aby to všechno bylo přemoženo musel přijít Fischer. Jen on reprodukuje Heleinovy verše s jejich plnou výsostností a vše ostatní s vychutnávacím vědomím též formálního individuálního charakteru a jeho tektonické funkce, všechny jednotlivé říše faustovského světového panství. Po prvé u nás splývá dodatečný básník, který jest současně básníkem, dohromady s hlubokým znalcem předmětů, s filologem, který obdržel svůj doktorský kloubek ze záračné ruky B. Nietzscheho. Ale to všechno dohromady by ale neudělalo Faustův překlad Otokara Fischera, kdyby nebylo něco třetího zde: poměr k slovu. Vrchlický se opájí slovem, Fischer jest slovem posedlý.

Goethovo hlavní dílo nepozůstává jen z mnohosti provincií a scén a forem, ono má také rozmanitost jazykovou — od Markétky k Heleně, od Brandera k Lynkeovi, Mefista k páteru ekstatikovi, tereceta archandělů k šťavnatým bezudnostem Valpuržiny noci. Vrchlický tuto mnohost pouze naznačuje, v základě ji smazává. U Fischera dospívá v hmatatelnou plastiku případného jazykového charakteru. Svaté vypadá světlejší než u Vrchlického, antické antičtější a především všechno lidové jest teprve Fischerem získáváno a zajištěno pro český překlad Fausta.

To jest vlastně Fischerův geniální čin; on objevil pro poetické překladatelství a to nejen faustovské, správnou a pravou češtinu, prýstfci z pramene jazykové tvorby a uplatnil ve svých verších. Zase se jednou po 30 letech bude překládati Faust; ať ale přijde kdokoli, tato kvetoucí přirozenost, rozhodnost tónů a akcentů u Fischera ve velikoněnní procházce, ve scénách s Marketou v Auerbachově sklepě, ve Valpuržině noci nebudou nikým předstízeny. (Pokračování.)

Májové radosti. Květen to jest opravdu měsíc, který mají děti nejraději. Snad proto, že jest takovou předzvěstí léta. Ale hlavně, že v máji mohou děti již tak hojně užívat čerstvého vzduchu a slunka. Ani se jim nechce domů, zvláště když jim maminka koupila na hraní výborné gumové hračky Baťa. A víte, proč jim je maminka koupila? Proto, poněvadž hračky Baťa jsou nerozbitné, dítě se jimi neporaní, daří se denně omývat i jsou proto i zdravotně zcela bezpečné.

PROČIŠTĚNÍ KRVE NA JAŘE je starý omlazující prostředek. Osvobodte své tělo od otravných látek DARMOLEM, který se dá libovolně dávkovati a vaše začínání mírně upraví. DARMOLEM docílíte pocit volnosti, štíhlé a mladistvé postavy. — DARMOL obdržíte ve všech lékárnách.

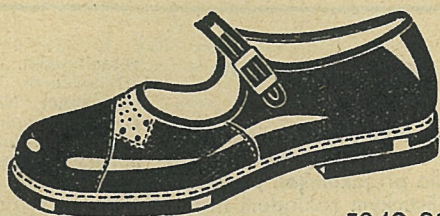
Jaro

Je vhodná doba ku pročistění krve. Lékaři doporučují Darmol, poněvadž účinkuje znamenitě. Jsme jak znovuzrozeni. Užívejte **DARMOL**

Pro nový máj

krásné a vzdušné střevičky

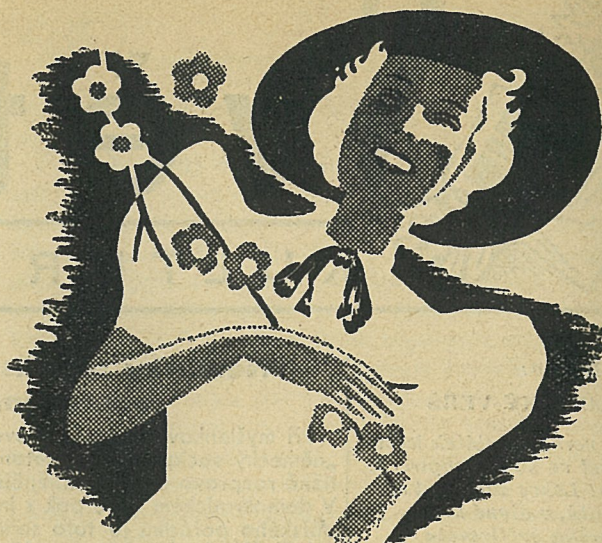
27-30
25.-

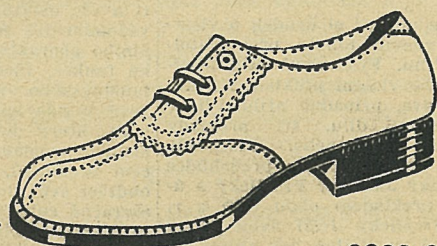
31-34 Kč 29.-

5842-32

Pro malé parádnice krásné lakové střevičky na pásek a tlačku. Podpatek s gumou.

27-30
29.-

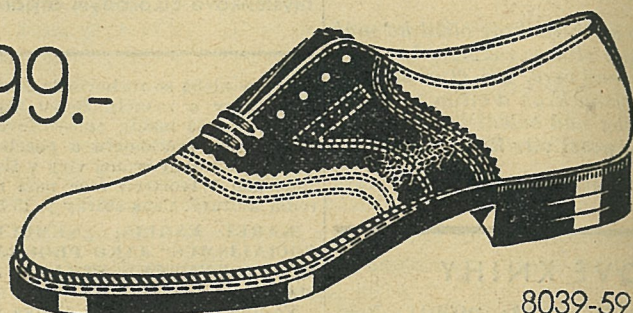

31-34 Kč 35.-
35-38 Kč 39.-

8932-00

Pevná sportovní polobotka pro chlapce i děvčata na výlety do přírody. Pohodlná, kulatější špička - silná kožená podešev.

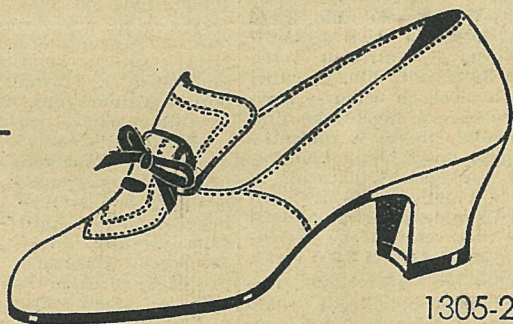
99.-

8039-59

Novinka ve sportovních polobotkách. Je z pevného béžového nelesťného boxu. Má silnou dvojitou podešev s ozdobným krycím rámem.

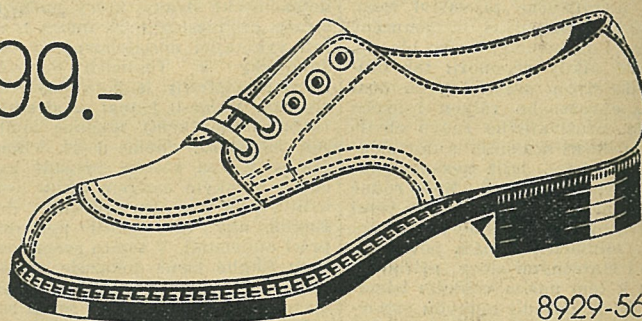
49.-

1305-26

Elegantní a pohodlný střevíček z měkkého semiše s vkusným jazykem na nártu.

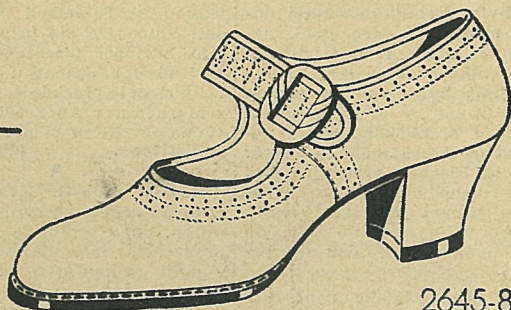
99.-

8929-56

Sportovní polobotka pohodlného pološpičatého tvaru s praktickým derby střihem. Je bez kaple s našitým nártem a proto nikde při chůzi netlačí.

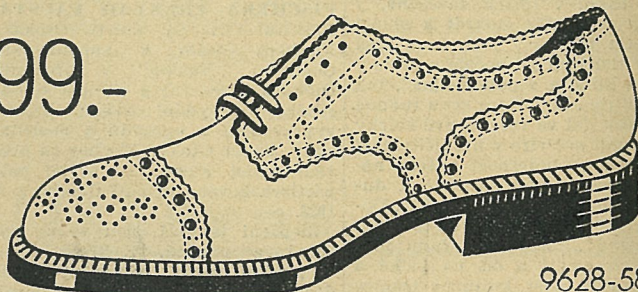
49.-

2645-84

Hladký střevíček z jemného telecího boxu se širokým páskem. Hnědé a černé.

99.-

9628-58

Londýnský model - důkladná pánská polobotka z jemného boxu s bohatě perforovanou špičkou.

Rata